

SZAKDOLGOZAT

Turbucz Anikó

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Óvodapedagógia alapképzési szak

**A kortárs versek erkölcsi kérdésköreinek a megjelenése a Fejér
vármegyei óvodákban**

Belső konzulens: Dr. Vörös Klára Ilona
egyetemi docens

Belső konzulens intézete/tanszéke: Neveléstudományi
Intézet -Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék

Külső konzulens: -

-

Készítette: Turbucz Anikó

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés és célkitűzések.....	4
1.1. Vizsgálati kérdések.....	5
II. Szakirodalmi áttekintés.....	6
2.1. Etika és erkölcs fogalmi áttekintése a nevelésben.....	6
2.2. A gyermekek erkölcsi értékrendszerének alakulása.....	8
2.3. A gyermekirodalom fogalmi áttekintése.....	11
2.4. Az Óvodai nevelés országos alapprogramjában megjelenő erkölcsi tartalmak (együttérzés, segítőkészség, önzetlenség, figyelmesség)	12
2.5. A megfelelő vers kiválasztásának kérdése.....	13
III. Alkalmazott módszerek (anyag és módszer)	14
3.1. Az erkölcsi tartalmú versek közvetítési módszerei.....	14
3.2. Kérdőíves felmérés.....	16
IV. Eredmények és értékelések (megvitatás).....	18
V. Következtetések és javaslatok.....	34
VI. Összefoglalás.....	35
VII. Irodalomjegyzék.....	37
VIII. Ábrák és táblázatok jegyzéke.....	39
IX. Melléklet.....	40
9.1. 1.számú melléklet: Online kérdőív.....	40
X. Nyilatkozatok.....	48
10.1. 1. számú nyilatkozat: Hallgatói nyilatkozat.....	48
10.2. 2.számú nyilatkozat: Konzulensi nyilatkozat.....	49

I. Bevezetés és célkitűzések

A szakdolgozatom aktualitása abban rejlik, hogy az óvodai nevelés egészére kiterjed az anyanyelvi nevelés tevékenysége, azon belül is a verselés. Az irodalmi nevelés formálja a gyermekek személyiségét, építi jellemüket. A mesékben és versekben rejlő erkölcsi tartalmak közvetve és közvetlenül befolyásolják a gyermekek jelenkori és későbbi élethez való hozzáállását.

A versmondás céljánál fontos meghatározni, hogy az egyik helyzetben sem a gyermek azonnali vers tanulására hangsúlyozódik, hanem (többek között) az érzelmi, morális és szociális kompetenciák alakítására (Zóka, 2007). *„A gyermekirodalmi alkotások a leghatásosabb eszközei a gyermekek számára értelmi síkon nehezen megközelíthető erkölcsi ítéletek, fogalmak kialakulásának és erkölcsi magatartásuk formálásának (Dankó, 2004: 75).”*

Mindezek által, nagyon is lényeges, hogy milyen alkotásokat mutatunk és mondunk el a gyermekeknek. A kortárs versek beépülése, a folyamatos vers katalógus frissítése újabb élményekkel és tapasztalatokkal gazdagítják a gyermekeket.

Az alapfogalmak meghatározásával keretet alakítok ki a szakdolgozatomnak. Az erkölcs, etika, erkölcsi értékek, gyermekirodalom és kortárs gyermekirodalom fogalmak tisztázásával megteremttem a téma háttérét. A gyermekek érzelmi és erkölcsi értékekhez fűzött viszonyát is tisztázom dolgozatomban.

Az óvodai közegben a kisgyermekek az óvodapedagógusokhoz érzelmileg kötődnek, jelenlétükben biztonságot érznek. A vers élményének átadásakor, a befogadás szempontjából ez nélkülözhetetlen. A gyermekek csupán olyan közegben képesek kibontakozni, ahol biztonságban érzik magukat, így az előadói személlyel való bizalmi kapcsolat szükséges. A kortárs versek megjelenésének vizsgálata, azokon belül az erkölcsi elemek kiemelésének vizsgálata a pedagógusokon keresztül valósulhat meg. Mindezek értelmében, szakdolgozatomban a pedagógusok szerepére is kitérek, kutatásomban az óvodapedagógusokat kérdezem meg.

Az óvodás gyermek elsődleges tevékenysége a játék, így a verselés óvodai életbe való bevezetésének is játékos formában kell megtörténnie. Ennek színtere jellemzően kötetlen foglalkozáson belül, szabad játék keretében, udvari tevékenység közben, gondozási feladatokkor, lényegében az óvodai élet bármely pontján megvalósulhat. Mindezek miatt, lényeges hangsúly van azon is, hogy a kortárs versekben rejlő erkölcsi tartalmakat milyen

eszközökkel vezetjük be és milyen módszert alkalmazunk ahhoz, hogy az óvodás korosztály számára befogadhatóvá váljanak.

A szakdolgozatomhoz tartozó kutatás során a kortárs versekben rejlő erkölcsi kérdéseknek a megjelenésére fektetek hangsúlyt, a Fejér vármegyei óvodákban való beillesztéssel párhuzamosan. Az Óvodai nevelés országos alapprogramja segítségével megnézem azt, hogy az abban szereplő szempontok (együttérzés, önzetlenség, segítőkészség, figyelmesség) mennyi alkotásban jelennek meg, illetve, hogy ezek miképpen és milyen formában tudnak jelen lenni az óvodai nevelés egészében. Az előbb megnevezett gyűjtés képezi a szakdolgozatom alapját; a 2000-es évektől napjainkig megjelent gyermekvers kötetek számbavételével, az alkotók összegyűjtésével, illetve a versek tartalmával képet alkotok a kortárs magyar gyermekirodalomról 2000-től 2023-ig. A gyűjtés az antológiákra is kiterjed (2000-től 2023-ig). Ennek segítségével kiválasztásra kerülnek alkotók, illetve hozzájuk tartozó gyermekversek. Az óvodapedagógusok körében kérdőíves felméréssel képet alkotok ismereteikről és a gyakorlatban alkalmazott módszertanról. A kiválasztott mintaszám reprezentatív alap, ezáltal képet képez ahhoz, hogy a Fejér vármegyei óvodákban a kortárs gyermekversek miképpen jelennek meg, a bennük rejlő erkölcsi tartalmak, hogyan hangsúlyozódnak ki. Az Óvodai nevelés országos alapprogramja keretet szab meg a pedagógusoknak, de a módszert, eszközöket és alkalmazásokat egyéneként választhatják meg az óvoda dolgozói. Mindezek által, nagy hangsúly van azon, hogy a pedagógusok miképpen állnak hozzá az újításokhoz és a kortárs alkotásokhoz, illetve, hogy ezeket milyen módokon tárják a gyermekek elé.

1.1. Vizsgálati kérdések:

- 2000 és 2023 között hány magyar kortárs gyermekverskötet jelent meg? A megjelent kötetek között milyen szerzők szerepeltek és mekkora arányban?
- Az elmúlt huszonhárom évben megjelent magyar kortárs gyermekverskötetekben mekkora arányban szerepelnek erkölcsi kérdéskörök? Mindezekben belül, mennyiben szerepelnek az együttérzés, segítőkészség, önzetlenség és figyelmesség témaköreibe tartozó versek?
- Milyen ismeretekkel rendelkeznek a Fejér vármegyei óvodapedagógusok a magyar kortárs irodalommal kapcsolatban? Mit gondolnak a kortárs alkotás és a kortárs gyermekvers fogalmairól?
- Kik a leggyakrabban olvasott magyar kortárs költők az óvodai nevelésben?
- Mik a leggyakrabban megjelenő magyar kortárs versek az óvodai nevelésben?

- Milyen az általános megítélés a magyar kortárs versekkel kapcsolatban a Fejér vármegyei óvodákban?
- A kiválasztott magyar kortárs költők között mennyi szerepel a Fejér vármegyei óvodákban?
- A kiválasztott magyar kortárs alkotások között mennyi szerepel a Fejér vármegyei óvodákban?
- Mit gondolnak a pedagógusok az erkölcsi tulajdonságok (együttérzés, segítőkészség, önzetlenség, figyelmesség) óvodában való megjelenéséről?
- Milyen mértékben képesek felismerni a pedagógusok a versekben rejlő erkölcsi tulajdonságokat (együttérzés, segítőkészség, önzetlenség, figyelmesség)?
- Milyen hatással lehet egy-egy erkölcsi kérdést boncolgató alkotás a gyermekekre?
- Milyen formában kerülnek elő a magyar kortárs versek előadása/közvetítése a gyerekek számára?
- Mi a megítélés egy kiválasztott versben a karakterek/szereplők tulajdonságairól?

II. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Etika és erkölcs fogalmi áttekintése a nevelésben

Az etika (erkölcs vagy erkölcsstan) mint fogalom a görög *éthosz* szóból eredeztethető. Aquinói Szent Tamás a későbbiekben az *éthosz* szót a latin értelmű 'mos' (erkölcs) kifejezéssel azonosította. Ezeknek a jelentései a szokás, modor, illem, cselekvési mód és még sok ehhez hasonló kifejezésekben érhetőek utol. Ez egy külső szempontok alapján megjelenő ítéletet takar. Az etika nem csak az életmódunkat és viselkedésünket irányító szabályozások összessége, hanem tudomány is (Turay, 2000). Különböző leírások léteznek a fogalom részletezésére. Mindezek értelmében megfogalmazása következőképpen is hangozhat: „Az etika a filozófiának az az ága, amely az ész természetes fényében az erkölcsi jelenség végső alapjait kutatva azt igyekszik megállapítani, hogy az emberi cselekvés, illetve az emberi személy milyen belső és külső tényezők alapján válik jóvá vagy rosszá, értékessé, vagy értéktelenné (Turay, 2000: 6).” Gyakran nehéz megállapítani egy-egy cselekedetünkről, hogy helyes vagy helytelen.

A tettek erkölcsiségének megítélése (az erkölcsi morál) saját személyiségünkön alapszik, mindenki másféle mércék alapján választ a cselekedet megítélés során. Egyesek a cselekvés tárgyából ítélnek. Mások a szándékból vagy a körülményből döntenek el a cselekedetek helyességét vagy helytelenségét. Valójában akkor ítélnék megfelelően erkölcsilag, ha mind a három tényezőt figyelembe vesszük (Turay, 2000).

Minden társadalomban megszabásra kerülnek bizonyos viselkedési szabályok, melyek alakítják a közösséget. Ezek több évtizedes vagy százados tapasztalatokon alapulnak, melyek egy-egy tétel megítélését (helyességét vagy helytelenségét) vizsgálják. Mindezek adják egy közösség/társadalom erkölcsi szabályainak az alapjait. Az emberek többé csoportba, közösségbe tartozhatnak, de ami közös bennük, hogy mindegyiket valamilyen szabályrendszer irányítja (Turay, 2000). Például az óvodai csoportban az ott meghatározott szokás- és szabályrendszerek működnek. Az óvodás gyermekeknél megfigyelhető lehet, hogy ha például az ügyeletes csoportban tölt időt – mely nem a saját csoportja – akkor ott is a már gyakorolt szabályokat kívánja érvényesíteni majd, de odafigyel a másféle szabályokra is. Az óvodás viselkedési szabályait például nem az fogja meghatározni, hogy milyen csoportban van, hanem az, hogy milyen formában tette magáévá az óvoda általános, ismert szabályait.

A nevelésben minden a fokozatosság köré épül, így ebben a témakörben is hasonlóképpen gondolkodhatunk. A szokások belsővé tétele egymást követi, először a közösségben szükséges szokásokból kiindulva, ilyenre lehet példa amikor a gyerekek képesek egymásra odafigyelni és meghallgatni a másikat. Későbbiekben, elsősorban emocionális alapon alakul ki majd az erkölcsi szokásokhoz való kapcsolódás, például annak az alkalmazása, hogy ha belépünk valahova akkor köszönünk (Perlai, 2014).

Az erkölcsös magatartásra mindig nagy hangsúlyt kell fektetni, hiszen minél következetesebben odafigyelünk ennek megvalósulására, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy minél több elem beépül és megmarad ezekből a felnőttkorban. A pedagógusok olyan értékeket közvetítenek, melyek sajátjukba beleépülve alakítják a rendszert, azaz a pedagógus saját kiállításával, minta szerepével nevel ebben az esetben is. A folytonosan elvárt erkölcsös viselkedés és a szabálytudat összekapcsolódása elősegíti a gyermekben az értékek alakulását (Kozéki, 1987).

A társadalom, a közeg, az alkotások (például egy festmény, szobor, vers vagy mese) befolyásolják a személyiséget. Későbbiekben, életkorunk előrehaladtával lesz egy egyén igazán egyéniség, más, mint a többiek (Weszely, 1932). A pszichológusok az erkölcsi gondolkodás szakaszainak megállapításával eltérő dilemmákat vizsgáltak meg. Az intellektuális fejlődés során áthaladhatunk a három nagy szinten (hat szakaszon): prekonvencionális erkölcs/szint, konvencionális erkölcs/szint, posztkonvencionális erkölcs/szint. Az előrehaladás fokozatos, azaz minden esetben, mindenki a legalsó szintről indul. Az óvodás korosztályt a prekonvencionális szint érinti, amikor is a büntetéstől tartva cselekednek és az önértékek érvényesülése van előtérben (Myers, 2010).

2.2. A gyermekek erkölcsi értékrendszerének alakulása

Az értékek minden esetben adott tényezők. Az emberek – így a gyermekek – élete is tele van értékekkel; személyekkel, viszonyokkal, tárgyakkal, melyek jelentéssel bírnak számukra. Az értékek különböznek egymástól a természetükben, például vannak anyagi, érzelmi, illetve szellemi értékek. Mindezek között hierarchikus viszony van, mely sok esetben döntési helyzetbe állítja az embereket (Turay, 2000).

Az erkölcsi értékek beépülés, hordozása és megvalósításuk minden esetben az embereken múlik. Központi feladatuk és szerepük miatt a nevelés minden aspektusában benne kell, hogy legyenek. Erkölcsi magatartásunk két tényező mentén alakul folyamatosan életünk során: a felismerés által, hogy tudjuk a viselkedések milyenségét, illetve az akarás által, hogy szeretnénk ezeknek a pozitív részét megvalósítani a mindennapi életben (Weszely, 1932). Az erkölcsi értékeket nem tudják úgy elsajátítani a gyermekek, hogy spontán felismernek szituációkat és helyzeteket, ez mindig példakövetés és megerősítés által fejlődik. Ebben a példakövetésben nagy szerepe van az óvodapedagógusi mintának, melyet a gyermek minden nap lát (Kozéki, 1987).

Az értékek, melyek az erkölcsre alapulnak, kiemelkedő szerepet töltenek be az egyének életében, legbelsőbb tulajdonságainkat tudjuk általuk meghatározni. Ezekkel a tulajdonságokkal képesek vagyunk jellemezni, magunkat és másokat is. Amikor például valakire azt mondjuk, hogy figyelmes vagy önző akkor az sokkal meghatározóbb véleményformálás az egyén számára, mintha azt mondanánk rá, hogy jól ért a gyerekekhez vagy ügyesen kezeli a telefonját. Ezt azzal lehet magyarázni, hogy az utóbb megnevezett tulajdonságok belső és emberi jellemzőinkre reflektálnak (nem tanulhatóak direkt módon), még az előbbieket valamilyen tanult vagy szerzett tudáson alapulnak. Fontos a gyermek élete során, különösen a tapasztalatszerzések alkalmával, hogy a körülötte lévő közösség (a személy, például az óvodapedagógus) miképpen tudja aktívan bevonni a másokkal való törődésbe (Johansson, 2002).

A gyermekek morális értékeinek a kifejlődésében kulcsfontosságú elem az érzelem. Az óvodás gyermek cselekedeteit erősen az érzelmei befolyásolják. Az óvodapedagógusoknak fontos szerepe van a gyermekek kibontakoztatásában, az érzelmeik kinyilvánításában segíteni a gyermekeket. A pedagógusok a gyermekek egyéni fejlettségét figyelembe veszik, így biztonságos és derűs légkört alakítanak ki az óvodában. A gyerekeknek fontos megtapasztalniuk és megélniük a szeretetet és a félelem érzését egyaránt. Bármelyiknek az elmaradása ahhoz vezethet, hogy a későbbiekben megértéssel kapcsolatos problémák

alakulhatnak ki (Perlai, 2014). Egy jó pedagógus épít a gyermekeknek a belső motivációjára, indíttatására, illetve figyelembe veszi eltérő játékigényüket és kérésüket.

A gyermek személyiségfejlődése szempontjából azok a meghatározó magatartásformák, melyek minden időben és nevelési helyzetben az óvodás gyermek számára vannak kialakítva a nevelésben részt vevő személyek (például óvodapedagógusok) által (Perlai, 2014). Az óvodapedagógiában sok múlik a pedagógus empatikus hozzáállásán, a cselekvésmintázatok ezen keresztül épülhetnek be. A pedagógusoknak éles határokat kell szabni a viselkedések között. A gyermekek mindezek által tudják majd maguk is megítélni a cselekedeteiket és az azokra adott válaszokat. Például annak a tudatosítása, hogy a verekedés nem megfelelő megoldási forma a konfliktusok rendezésére.

A gyermekeket a tettek következményének előrevetítésével lehet befolyásolni, hogy ne kövessenek el az óvodai életben nem releváns cselekedeteket. Például, a pedagógus a következő mondatot mondhatja: 'Amennyiben verekedtek és veszekedtek egymással akkor senki nem játszhat majd a kisautóval!' Az előbb leírt példán keresztül érzékelhetjük, hogy amennyiben a gyermekek játszani szeretnének az autóval, muszáj lesz összedolgozniuk és kompromisszumokat kötniük máskülönben jön a büntetés, azaz senki nem játszhat az autóval. A pedagógus ezzel a kijelentésével és közbelépésével megelőzött egy konfliktust. A csupán verbális közlés mellett azonban jobb megoldás lehet a szituációban való elterelés. Ebben az esetben a pedagógus nem a jövőben lehetségesen eljövendő bajt hozza fel indoknak, hanem pozitívan irányba tereli a gyermekek gondolkodását. Erre a következő szituáció lehet a példa: Jancsika szeretne a kisautóval játszani, de Pistike is, így kisebb szóváltás alakul ki közöttük. A pedagógus odalép hozzájuk és megkéri őket, hogy közösen építsenek egy autópályát, mellé pedig egy autószalont, ahova Pistike beviheti majd az autót. Ebben az esetben mind a két gyermeknek jut valami szerep, így közös tevékenység tud elmélyülni konfliktus kibontakozása nélkül.

A gyermekekben a helyzetekről/szituációkról alkotott álláspontok a mindennapi élményeiken – óvodai tevékenységeken, otthoni tapasztalatszerzéseken, utcán történt jeleneteken – keresztül alakulnak ki. A jutalmazáson és büntetésen, valamint az igazságos és igazságtalan bánásmódon keresztül zajlik az erkölcsi kérdéskörök, gyermekek számára nem érzékelt, azaz tudattalan átadása (Vincze, 2020). A megfelelő pedagógusi munka eredményeképpen a gyermekek tudják, hogy biztonságban vannak az óvodai légkörben, véleményüket bátran kinyilatkoztathatják, szabadon bontakozhatnak ki. Ez különösen fontos akkor amikor verses foglalkozásnál arra kerül a sor, hogy egyedül lehet valamilyen formában verset előadni (Zóka, 2007). Ebben az esetben nem biztos, hogy minden kisgyermek azonnal

jelentkezne, ha nem érzi biztonságban magát. Sok esetben megfigyelhető lehet az is, hogy egy-egy kisgyermeket a társai kikezdenek, csipkelődnek vele vagy kizárják a társaságból. Hogy el tudjuk ezeket kerülni a foglalkozásokon is az optimális szervezés a pedagógus részéről elengedhetetlen.

Egy gyermek sem rendelkezik veleszületett belső tulajdonságokkal, ezek a későbbiekben alakulnak ki leginkább a minta és a jól megfogalmazott pozitív értékelés hatására. A különböző értékekkel, így például az együttérzés, segítőkészség, önzetlenség és figyelmesség tulajdonságokkal is egyedi helyzetekben találkozik a gyermek. A későbbiekben ezeket adaptálja az élet széles körében is. Például a kiscsoportosoknak segít a nagycsoportos felvenni a kabátjukat, amikor ez idős hozzátartozójának sem sikerül, akkor számára is megpróbál segíteni. Mindezek alakítják a gyermek jellemét, mely nem csak pár éves folyamat, hanem egész életünkön keresztül tart (Perlai, 2014). Mindezek által megfogalmazható, hogy a fentebb leírt morális értékeket elsősorban a szokások és a nevelés alakítják.

A kisgyermek elsődlegesen mindig a felnőttre figyelnek fel, annak mentén végzik megmozdulásait, hogy a felnőtt mit fog reagálni arra, amit tettek. Azaz, a gyermek igyekszik úgy adaptálódni, hogy viselkedésével a szeretett személyeknek (például édesanyjának, édesapjának, testvérének vagy az óvodapedagógusnak) megfeleljen. Ennek az oka a szeretet megvonástól való félelemben érhető utól. Mindezek által képes alkalmazkodni a szülők vagy a pedagógusok által felállított szabályokhoz (Kozéki, 1987). Óvodában még teljes mértékben a felnőttek által adott viselkedésmintákat adaptálja a gyermek (később esik át a fókusz a kortárs csoportokra). Épp ezért is fontos, hogy a pedagógusok megfelelő kompetenciával rendelkezzenek (Jávorné, 2004). A felnőttekre való odafigyelésre kiváló jelenség, amikor a gyakorlatban megfigyeljük a gyermek viselkedését miközben rosszat készül csinálni egy olyan cselekedettel, mely már jól begyakorolt/ismert. Például amikor eldobja a zsebkendőt a rossz helyre. Ebben az esetben mindig ránéz a pedagógusra, hiszen már automatikus visszacsatolásra vár azzal kapcsolatban, amit már ő is érez, hogy rosszul csinál.

Amikor hároméves (óvodás korosztályú) a gyermek, akkor már meg tud érteni egyszerű magyarázatokat és következményeket, melyek viselkedéséből és cselekedetéből adódnak. Például megérti azt, hogy akkor, ha rosszul viselkedik elveszik tőle a játékot, így nem játszhat tovább vele. Kétéves korában már képes a másikkal való odafordulásra oly módon, hogy bizonyos érzelmeket (például a szomorúságot, örömet) megismer másokban (Kozéki, 1987). Összességében tehát elmondható, hogy az erkölcsös viselkedés az óvodás számára az erkölcsösen viselkedő emberből/felnőttből indul ki.

2.3. A gyermekirodalom fogalmi áttekintése

A gyermekirodalom fogalmát nehéz meghatározni, különböző helyzetekben más jelentésekkel bírhat. Pontos megnevezését az sem segíti, hogy nagy mértékben kiszélesedett terjedelme, formája az évek során. A mindennapokban, laikus szemlélettel, viszonylag problémamentes a megfogalmazása, ezzel ellentétben, a szakirodalomban, a médiában, az iskolákban (és egyéb helyeken) sokkal kötöttebb leírása lehet. Utóbbi esetben a legtöbb irodalom a következőképpen fogalmazza meg: gyermekek számára íródott, gyermekkiadók által forgalmazott, gyermek- és ifjúsági könyvespolcokon szereplő alkotások/anyagok (Reynolds, 2011). A gyermekirodalom olyan könyvkategóriákat tartalmazhat, melyek a közönséggel (leginkább a gyermekkel) előre meghatározott kapcsolatok mentén képesek kialakulni (Lesnik, 2002). Ezek között az alkotások között számos esetben felértékelődhet és megkérdőjeleződhet egy-egy kritérium, például a nyelvtan és köznyelv alapján való ítéletek. Így, sokszor előfordulhat, hogy amit gyermekirodalomnak hittünk az valójában nem is az (Reynolds, 2011). A 'gyermekirodalom', mint meghatározás a legegyszerűbben talán a célokban nyer majd értelmezést. A szókapcsolatot alkotó két szót ('gyermek' és 'irodalom') nem választhatjuk el egymástól. Ezeknek a fogalmaknak a megjelenése és minősége nagyon egyedi, gyakran változó és nem mindig nyomon követhető a 'gyermekirodalom' fogalmán belül (Lesnik, 2002). A gyermekirodalom viszonylag új fogalom ahogy az is, hogy miképpen látjuk a gyermeket mint befogadót. Azaz annak a felismerése, hogy a gyermek egy önálló személyiségű és világképű egyén, nem pedig például egy éretlen felnőtt. Ugyanakkor, pont ezeknek az okán is teljesen más, mint egy felnőtt, így olyan irodalmi alkotást szükséges számára felolvasni, melyet saját szintjén képes felfogni (Bárdos – Galuska, 2013).

A gyermekirodalomon belül megkülönböztethetjük a kortárs gyermekirodalmat, mely szintén változó kritériumok alapján fogalmazható meg és csoportosítható. Legtöbbször a 21. századdal azonosítják a „kortárs” jelleget és olyan műveket sorolnak a kategóriába, melyek a gyermekek számára készültek (például formavilágukban). Azaz, meghatározható, hogy valójában mindezek az alkotások a gyermekek igényeit szeretnék kielégíteni (Fehér – Megyeriné, 2019).

A kortárs gyermekirodalom fogalmát is többféleképpen meg lehet határozni. Kérdőíves munkámban a 2000 és 2023 között megjelent magyar kortárs gyermekversesköteteket gyűjtöttem össze. Csupán azokat az alkotásokat vettem ebbe bele, melyek 2000 előtt nem lettek kiadva, azaz a többszörösen kiadott kötetek nem szerepeltek a listában. A gyűjtési határban megszabtam, hogy kortársnak tekintem azokat az alkotókat, akik az elmúlt 50 évben még alkottak és a 2000-es években még éltek.

A kisgyermek az óvodába kerüléskor elsősorban mondókákkal találkoznak. Ezekkel korábban, otthon és bölcsődei közegben is megismerkedhettek. Az együttesen átélt játékelemeknek nagy szerepük van a nyelvi fejlesztés keretei között. A mondókázás megnyugtatja a gyermekeket, kötődést és intimitást alakít ki a felnőtt és a gyermek között, erre jó példa az ölbéli mondókázás (Daróczy, 2017). A későbbiekben a mesék és versek is bevezetődnek. A gyermekek érdeklődésének felkeltése több tényezőtől függ, de minden esetben nagy jelentősége van a pedagógusnak. Az irodalmi érdeklődés megalapozása és azzal való kötetlenség kialakításának egyik lépcsőfoka a verselési tevékenység.

A gyermekversek komplexen hatnak az óvodás korú gyermekekre. Arra készítik őket a versek tartalmi és formai elemei, hogy aktívak legyenek, képzeletük ez által megélnék. A ritmus, a dallam, a hangulat és a játék együttes alkalmazása elengedhetetlen az óvodapedagógusi munkában. A versek kiválasztásakor is hasonlóképpen mérlegelünk, a formai, tematikus jellemzők és a világnézet alapján. Egységesen kimondható, hogy a gyermekeket a hangzás ragadja meg. Ennek az lehet az oka, hogy a gyermek születése előtt is átél bizonyos anyanyelvi élményeket, például amikor édesanyja hasában van és mondókát vagy verset mondanak neki (Fehér – Megyeriné, 2019).

2.4. Az Óvodai nevelés országos alapprogramjában megjelenő erkölcsi tartalmak (együttérzés, segítőkészség, önzetlenség, figyelmesség)

A 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendeletben az Óvodai nevelés országos alapprogramjában (2012) (a továbbiakban: Alapprogram) leírásra kerül, hogy elsődleges feladata az óvodai nevelésnek a gyermek testi és lelki fejlődésének segítése, melyben három komponens játszik szerepet. Az Alapprogram három alkotóelemet fogalmaz meg, melyek a következők: az egészséges életmód alakítása (benne: táplálkozás, tisztálkodás, egészség megőrzése stb.), érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés (benne: többek között a gyermek erkölcsi tulajdonságokkal való megismertetése, társas közegben való viselkedés szabályai stb.), illetve az anyanyelvi nevelés (amely többek között mondókákkal, versekkel és mesékkel valósul meg) (363/2012. (XII. 17.) Korm.rendelet, 2012).

Mindezek az elemek összekapcsolódva tudják kifejteni hatásukat. A három alkotóelem közül az anyanyelvi és erkölcsi közösségi nevelés emelendő ki ebben a témakörben. A gyermekek a versek segítségével, a közösségben (társaik társaságában) képesek lesznek olyan tulajdonságokat elsajátítani, melyek a későbbiekben pozitív jellemzőkké fognak alakulni.

Meghatározó az óvodás korosztálynak a szociális közegben való fejlődés, a közös élményeken keresztül történő tevékenykedés, melyre az anyanyelvi nevelés is teret enged. Az

Alapprogramban a következő erkölcsi kérdéskörhöz tartozó tulajdonságok szerepelnek: együttérzés, segítőkészség, önzetlenség és figyelmesség. Mindezek mellett, a szokás- és szabályrendszer folytonos és tudatos betartatása nagyon fontos. A szabályokra való figyelmeztetés által a gyermek önálló kezd lenni, szabálytudata kialakul és fejlődik a türelme. A verselés tevékenység közvetve segít ezeknek a tudatosításában (363/2012. (XII. 17.) Korm.rendelet, 2012).

2.5. A megfelelő vers kiválasztásának kérdése

Az Alapprogram mentén az óvodai nevelés minden évében a pedagógusok szoros együttműködése alapján megszületnek a tervezetek, melyeket alkalmazni fognak a csoportban. A legtöbb óvodában a beszoktatás gyermekek szeptemberben kerülnek bele az óvodai közegbe, mely teljesen új számukra (363/2012. (XII. 17.) Korm.rendelet, 2012). A pedagógusok az első pár hónapban megfigyelik a gyermekeket és ezeken a szempontokon keresztül változtatnak vagy vesznek be új szerzőket és alkotásokat a versrepertoárba.

Az óvodapedagógusoknak a csoportot mint kollektívát is nézniük kell. Ez a vers kiválasztásakor egy nagyon fontos szempont. Az Alapprogram kimondja, hogy a befogadás szempontjából, csupán azokat az alkotásokat képes beleéléssel értelmezni a gyermek, melyek a fejlettségi szintjét meg nem haladóak. Mindezek mellett, az anyanyelvi tevékenységeket az ismert anyagok függvényében is alakítani kell (363/2012. (XII. 17.) Korm.rendelet, 2012).

Vegyes csoportok esetén ezt sokkal nehezebb egy formában megvalósítani, ezért is fontos a differenciálás előtérbe helyezése. A pedagógusnak az életkori adottságokon felül ismernie kell a csoportban lévő gyermekek egyéni fejlettségét is. Ez azért nagyon fontos, mivel lehetnek olyan gyermekek a csoportban, akik nem úgy fejlődnek, mint a velük azonos életkorú társaik. Például egy 4-5 éves gyermek a megkésett beszédfejlődése miatt nem, vagy csak kis mértékben beszél, de társai ebben az életkorban már szépen kommunikálnak. Ebben az esetben a pedagógusnak tudnia kell, hogy miképpen vonhatja majd őt be a tevékenységbe.

A személyes versválasztási preferenciákat sokszor háttérbe kell szorítania a pedagógusoknak, a fent megnevezett indokból kifolyólag. Mindezek ellenére, az a célszerű, ha olyan alkotást választanak a pedagógusok, melyet teljes beleéléssel elő tudunk adni. Ellenkező esetben, amikor valamit nem kedvből és beleéléssel tárunk a gyermekek elé, az a célunk ellenkezőjét váltja ki a gyermekekből. Az óvodások az arcunkról és a mozdulatainkból könnyen ráérezhetnek arra, hogy a pedagógus nem élvezi azt, amit csinál, így ők is unalommal fognak erre tekinteni.

A gyermekversek megvizsgálásakor fontos figyelembe venni a zeneiséget, a terjedelmet, a szöveg világképét, a hangulatot és a történeti szálát. A legkisebb gyermekek számára fokozottabban fontosabb a zeneiség és a rímjáték megjelenése a versekben. Ezek énekelhetőek, tapsolhatóak, úgynevezett verszene dominál bennük. A gyermekversek terjedelmei általában rövid és zártabb világot foglalnak magukba. A gyermekeknek szóló versek megmozgatják az óvodáskorúak fantáziáját, beindítják képzeletüket, melyet a vers hangulata segít elő. A gyermekverseknél fontos további elem a humor és az, hogy az alkotások játékosságot teremtsenek (Bárdos, 2013). A gyermekek felfigyelnek arra, ha a sorvégek összecsenenek, azaz a rímelés fontos eleme a kortárs verseknek. Ezeket az összecsenéseket előszeretettel hallgatják a gyermekek (Fehér – Megyeriné, 2019).

Koc – Buzzelli (2004) megfogalmazása alapján a verseskötetek (illetve más irodalmi alkotások) választásakor az alábbi erkölcsi kritériumokat érvényesíteni szükséges a kereséskor:

- Irodalmilag magas színvonalú alkotások válogatása, melyekkel el lehet érni a kitűzött célokat (például az irodalmi élmény nyújtását).
- A versekben jól megragadható és a későbbiekben kiemelhető dilemmák jelenjenek meg!
- A versben megjelenő szereplőknek a csoport gondolkodási szintjével azonos probléma helyzetet kelljen megoldaniuk! (Nagyobb gyermekek esetében lehetséges a gondolkodási szinttel valamennyivel nehezebb dilemma is.)
- A vers alkalmas legyen arra, hogy el lehessen játszani (például szerepjáték során) (Koc – Buzzelli, 2004)!

III. Alkalmazott módszerek (anyag és módszer)

3.1 Az erkölcsi tartalmú versek közvetítési módszerei

Az óvodáskorú gyermekek mindennapi óvodai tevékenységei között szerepel a játék. A napirendben, foglalkozásokon és az óvodai élet minden területén megmutatkozó elem a játék (363/2012. (XII. 17.) Korm.rendelet, 2012). A gyermekek például szerepjátékokon keresztül beleélik magukat az adott szerepbe. A szerephez illeszkedő tevékenységeket végzik (például, ha boltban árusok, akkor lehúzzák a termékek árát a kasszájánál), ahhoz illesztett viselkedést produkálnak (például, ha kutyák, akkor ugatnak) és helyzethez illeszkedő kommunikációs szituációkat teremtenek (például, megfelelően köszönnek, megköszönnek a boltban). A szerepjátékoknak különböző szintjei vannak, melyek a gyermek életkori előrehaladásával fokozatos körökkel bővülnek ki. Kettős tudatuk lehetővé teszi a világtól (realitástól) való elszakadást (például: a gyermek tudja, hogy az óvodában van, de mégis boltos pultot épít és úgy játszik mintha ott lenne) (Daróczi, 2017).

A verselésnél a gyermekek a vers által nyújtott hangulatba illeszkednek bele. A gyermekek számára szükséges a valóság és a fikció közötti kapcsolat a tevékenységekben. Az, hogy ezeket a gyermek miképpen érzékeli és ismeri fel egy adott mű feldolgozásánál, az nagyban függ attól, hogy milyen technikát választ az óvodapedagógus. Az óvodások a vershallgatása közben, az általunk választott technika segítségével azt célozzák meg, hogy milyen játékhelyzetet tudnak abból kiemelni a későbbiekben. Azaz, a gyermekek tudatlanul (életkoruknak megfelelően) a vers szereplőire, a tér-idő változására vagy az elbeszélésre úgy fókuszálnak mintha egy játéksituációról lenne szó. A teljes átélés, illetve a fikció és a valóság elkülönítésének képesség kialakulásában nagy hatása és szerepe van az óvodapedagógusoknak. Az óvodás korú gyermek spontán módon, tapasztalatszerzés útján ismerkedik az őt körülvevő világgal. A vershallgatása közben a verselésben közvetlenül nem részt vevő gyermekek (például akik a vizuális tevékenykednek) is belső aktivitást mutathatnak a közvetlen jelenlét hiánya ellenére. Ez a belső aktivitás gyakran látható jelekben is megnyilvánulhat. Ilyenre lehet példa amikor a gyermek ismétli a verset a pedagógus után, de tekintetét nem szakítja el a tevékenységtől (Daróczi, 2017).

A versek közvetítő eszközeként használhatunk bábokat. Sokféle bábtechnikát alkalmazhatunk, például kesztyűbáb, marionett bábokat vagy ujjbábokat. Ezeknek a mozgatása minden esetben emberek által történik csupán különböző eszközökkel és megvalósítással (Kröger – Nupponen, 2019). A bábjátékok során a legegyszerűbb anyagokból készített és egyszerű technikákkal elkészült eszközökkel is erős drámai hatásokat érhetünk el. Egy tárgyat, például egy pöttyös kendőt megszemélyesítve már hatást gyakorolhatunk a hallgatóságra. A bábjátékok manapság azonban sok esetben már egyszerűségekre törekednek, de olyan módon, hogy nem tartalmaznak semmilyen irodalmi élményt továbbító elemet. Ezt kerülni kell a nevelés során! A bábjátékok valódisága és értéke a következőképpen érhető el: a bábok ember által készítettek, képszerűek (mely az óvodás életkorhoz igazított), dramatikusak, mozgás élményre utalnak (mely az óvodás gyermek életének fontos eleme) és érzelmi kivetítésre tesznek lehetőséget (Józsa, 2021). Bőségesen kell használnunk eszközök széles tárházát ahhoz, hogy minél színesebb képet tudjunk a gyermekeknek mutatni!

A gyakorlatban a mesélés/verselés tevékenység végén minden esetben ajánlunk a gyermekeknek lehetőségeket, melyekkel visszavezetjük őket a játékba. Olyan játék tevékenységeket igyekszünk szervezni, melyek valamilyen kapcsolatban állnak a versnek a tartalmával, mondanivalójával. Az eszközöket, helyszíneket és az időt is ezekhez igazítjuk. Mindezek mellett azonban tiszteletben tartjuk a szabad játék elsődlegességét és túlsúlyát a mindennapi tevékenységek során (363/2012. (XII. 17.) Korm.rendelet, 2012). Például, Kiss

Ottónak a Csillagszedő Máriaó: versek gyerekhangra (2009) című könyvéből olvassuk fel a gyermekek számára a cím nélküli, 63. oldalon lévő verset, mely a halak és az emberek egymás mellé állításán keresztül mutat példát az együttérzésre és segítőkészre. Ebben az esetben az alaptevékenységből kiindulva, a gyermekekkel halastavat építhetünk és horgászhatunk. Ezen a tevékenységen keresztül a gyermekek visszaemlékezhetnek arra a történetre, amit hallottak. A tevékenység és a vers élménye érzékenyítheti őket afelé, hogy megosszák például egymás között a kifogott halak mennyiségét.

Egy-egy foglalkozás eredményességét minden esetben a gyermekek azonnali reakciójában, illetve a tovább élésben érhetjük utol. A pedagógusoknak nem szabad tolakodó kérdésekkel fordulni a gyermekekhez, hiszen ezzel a célunknak ellenkező hatást érünk el, azaz kiírtjuk a verselés befogadása után elinduló játékot (Daróczi, 2017). A különböző játék tevékenységekben az információk megjelenése által a pedagógus kezdeményezhet majd beszélgetést. Például, Kiss Ottó: Régi kincsek (2011) című kötetben megjelent 'Használati útmutató' című versét olvassuk el. A gyermekek a vizuális tevékenységet választották utána és látjuk, hogy a kézmosással kapcsolatos tárgyakat rajzolják. Ekkor odaléphetünk és beszélgetést kezdeményezve felidézhetjük a vers részleteit/elhangzott dolgokat vagy akár véleményt is kérhetünk a gyermekektől, hogy mit gondolnak egy-egy helyzetnek a helyességéről. Problémahelyzeteket is felállíthatunk, melyek megoldására a gyermekektől várjuk a választ. Mindezeket a tevékenységeket játékos keretek között valósítjuk meg!

Kisebb gyermekeknél előfordulhat, hogy nem a történet (vers) erkölcsi tartalmára fókuszálják figyelmüket. A nagycsoportosok sem biztos, hogy képesek a nyílt végű kérdéseket értelmezni, így segítségre szorulhatnak. A fokozatosság itt is előtérbe kerül. Az irányított kérdések ekkor fejtik ki igazán hatásukat; rákérdezhetünk a vers egy-egy aspektusára majd ezt úgy is megtehetjük, hogy a gyermek életterébe beillesztetten fogalmazzuk meg (Koc – Buzzelli, 2004).

3.2 Kérdőíves felmérés

Szakedolgozatomban alkalmazott módszerként a kérdőíves felmérést választottam mint önálló kutatást. A nagy (megyei) terület következtében ezt a módszert találtam a megfelelőnek és célszerűnek arra, hogy kutatásomat elvégezzem. A kérdőívet a Fejér vármegyei óvodapedagógusként dolgozó emberekkel töltöttem ki. Azért ezt a vármegyét választottam, mivel itt élek, így ezt éreztem közelállónak ahhoz, hogy ezt a témát feldolgozzam. Célcsoportnak az óvodapedagógusokat választottam, azért, mivel az intézményekben ők adják

át a verseket a gyermekeknek, így az irodalmi alkotásokban lévő erkölcsi tartalmakat is ők fogják elsősorban közvetíteni.

Nyolcvanegy fő töltötte ki a kérdőívet, mely online formában valósult meg 2024 januárjától 2024 márciusáig. A kérdőívben feleletválasztós és véleménykifejtős kérdések is szerepeltek. Mindezeknek a tartalmi egységeit a szakdolgozatom melléklet részében olvashatják. Összesen 12 feleletválasztós és 18 véleménykifejtős kérdés volt. Harminc kérdésből huszonkilencre kötelezően kellett válaszolni, az utolsó kérdés megjegyzésként, a kérdőívről való véleményformálás céljából lett feltéve. Az anonimitás mellett az irányítószám alapján lehetett beazonosítani azt, hogy biztosan Fejér vármegyében dolgozó pedagógusok töltötték-e ki a kérdőívet.

A kérdéssor összeállításakor elsősorban arra törekedtem, hogy ne a feleletválasztós kérdések legyenek nagyobb arányban, hanem a véleményformálásra ösztönzőek. A kérdések a téma felépítése szerint változtak; először alapadatoktól indultak ki, majd fogalmakra kérdeztek rá később pedig konkrét példákon keresztül érzékeltették az erkölcsi kérdéskörökhöz kapcsolódó verseket. A fogalmak ismeretével azt kívántam felmérni, hogy a Fejér vármegyei óvodapedagógusok miképpen vélekednek az irodalmi fogalmakkal kapcsolatban, illetve, hogy mennyire alkalmazzák az anyanyelvi tevékenységkor a verseket, különösen a kortársakat. Többek között, arra is kerestem a választ, hogy a versek és mesék milyen arányban jelennek meg az anyanyelvi foglalkozások alkalmával, illetve, hogy erről mi az általános megítélés a pedagógusok körében.

Kutatásom alapjaként elolvastam a 2000 és 2023 között megjelent kortárs magyar gyermekversköteteket. A többszörösen, 2000 előtt megjelent írásokat nem vettem bele a gyűjtői munkámba. Kortárs alkotóknak azokat tekintetem, akik az elmúlt 50 évben alkottak még és a 2000-es években még éltek. Ezeknek az alkotóknak az írásai között kikerestem a gyermekeknek szóló verseket, melyek 2000 után jelentek meg. Az antológiák esetében is hasonlóképpen jártam el. Külön alkotóként és alkotásonként vizsgáltam meg a szerzők és a műveik témához illőségét. Mind a két esetben, olyan alkotások is bekerültek a listába, melyek határon túli szerzőktől származnak, akik magyar nemzetiségűek. A témához igazítottan az Alapprogramban is szereplő együttérzés, segítőkészség, önzetlenség és figyelmesség tulajdonságokat tükröző írásokat válogattam ki az összegyűjtött anyagból. Mindezekre elsősorban azért volt szükség, hogy feltérképezzem a kortárs magyar gyermekirodalmat, másrésről pedig, hogy megfelelő anyagot tudjak a kutatásomhoz biztosítani.

A kortárs alkotók verseinek kiválasztása az előzetes gyűjtésem alapján történt, melyek a következők voltak:

- Kiss Ottó: Csillagszedő Márió: versek gyermekhangra (2009) című kötetéből a 63. oldalon szereplő (cím nélküli) írás,
- Németh Zoltán által írt 'Egész éjjel havazott...' című vers a Parti Medve (2016) című antológiából,
- Kovács András Ferenc: Víg toportyán (2005) című kötetéből a 'Cimpike' című vers,
- Szabó T. Anna: Tatoktatok (2012) című kötetéből a 'Cinege' című vers,
- illetve Domonyi Zita által írt 'Kismackó' című vers, mely a Parti Medve (2016) antológiában jelent meg.

Ezekkel az irodalmi alkotásokkal azt kívántam feltérképezni, hogy az óvodapedagógusok miképpen vélekednek egy-egy erkölcsi kérdéskört feldolgozó alkotással kapcsolatban. Azaz az általános megítélés és az alkalmazás felmérését kívántam megvalósítani.

Megvizsgáltam, hogy különböző szituációkat megjelenítő versekkel találkoztak-e a pedagógusok nevelő munkájuk során, illetve, hogy milyen eszközökkel képesek átadni és érzékeltetni az erkölcsi tartalmakat. A kérdőív által kiderült az is, hogy miképpen tudnak szereplőket/karaktereket értelmezni tulajdonságok alapján a pedagógusok.

Az előzetes gyűjtőmunka, illetve a kérdőív adatait megtekintettem és összefüggésekkel együtt kiértékeltem a témához kapcsolódó szakirodalmi feldolgozással együtt.

IV. Eredmények és értékelések (megvitatás)

Szakdolgozatom kutatásának kiértékelését az összegyűjtött verseskötetekkel és versekkel kezdem. A korábban leírt gyűjtési szempontoknak megfelelően, az előzetesen elvégzett gyűjtőmunka alapján, a vizsgálati mintába a következő alkotók kerültek be: Balázs Tibor, Bartos Erika, Boncsér Orsolya, Buda Ferenc, Csoóri Sándor, Cseh Katalin, Fellingner Károly, Fésűs Éva, Finy Petra, Füzesi Magda, Grecsó Krisztián, Gryllus Vilmos, Gyárfás Endre, Jancsik Pál, Kiss Lehel, Kiss Ottó, Kiss Judit Ágnes, Kollár Árpád, Koncsol László, Kovács András Ferenc, Lackfi János, Maros Krisztina, Miklya Zsolt, Müller Péter, Orbán Ottó, Sebők Éva, Semsey Dávid, Szabó Era, Szabó T. Anna, Tóth Bálint, Tóth Krisztina, Varró Dániel és Zalán Tibor. A gyűjtés során legtöbbször felmerülő magyar kortárs költők nevei a következők voltak: Lackfi János (10 verseskötet), Bartos Erika (5 verseskötet), Kovács András Ferenc (5 verseskötet), Kiss Ottó (5 verseskötet), Szabó T. Anna (4 verseskötet), Tóth Krisztina (3 verseskötet), Jancsik Pál (2 verseskötet), Finy Petra (2 verseskötet) és Csoóri Sándor (2 verseskötet). Az antológiában szereplő szerzők nevei közül azokat sorolom fel, akiknél erkölcsi kérdéskörrel kapcsolatos alkotást találtam: Erdős Virág, Németh Zoltán és Domonyi Zita.

Összesített eredményként hatvan verseskötetet olvastam el, köztük összesen 2581 darab verssel. Mindezek között 22 kötet tartalmazott valamilyen formában erkölcsi kérdéskörrel kapcsolatos alkotást, mely számosítva összesen 34 darab vers. Az antológiák esetében 12 antológiát vizsgáltam meg, melyekben 1134 darab vers volt. Az antológiákban kettő tartalmazott erkölcsi kérdéskört feldolgozó verset, melyek számosított adata 4 vers volt. Összesen, 38 versben volt felfedezhető erkölcsi kérdéskört tartalmazó elem/utalás. Az 1. táblázatban ezeknek az adatait tekinthetjük meg, kiegészítve a megnevezett erkölcsi kérdéskörrel.

A verseskötet szerzője és címe, érintett versek száma	Megjelenő erkölcsi kérdéskör megnevezése
Bartos Erika: Bárányfelhők (2020) (1 vers)	Segítőkézség
Bartos Erika: Zsákbamaczka: versek óvodásoknak (2018) (1 vers)	Segítőkézség
Boncsér Orsolya: Fogd rá a jetire! (2015) (2 vers)	Hazugságok, kölcsönkérés, megkérdés
Füzesi Magda: Kapunyitogató (2015) (1 vers)	Segítőkézség
Jancsik Pál: Kedvünk ragyog, mint az ég (2016) (2 vers)	Hiúság, együttérzés, figyelmesség
Kiss Judit Ágnes: Szörnyszomszéd (2015) (1 vers)	Figyelmesség
Kiss Ottó: Emese almája (2006) (3 vers)	Adakozás, osztozkodás, illedelmesség
Kiss Ottó: Régi kincsek (2011) (1 vers)	Helyes viselkedés, osztozkodás
Kiss Ottó: Nagypapa távcsöve (2009) (1 vers)	Helytelen viselkedés, osztozkodás
Kiss Ottó: Csillagszedő Márió: versek gyerekhangra (2009) (5 vers)	Jó és rossz közötti különbség, igazságosság és igazágtalanság, támogatás, hazugságok, segítőkészség
Kovács András Ferenc: Egerek könyve (2015) (3 vers)	Jóság-rosszaság, hazugságok, hazudozás
Kovács András Ferenc: Vásárhelyi vásár (2004) (1 vers)	Adakozás, együttérzés
Kovács András Ferenc: Víg toportyán (2005) (1 vers)	Másokkal való törődés, együttérzés

Lackfi János: Ugrálóház (2010) (1 vers)	Szófogadás, illedelmesség
Lackfi János: Kapjátok el a Tüdő Gyuszit! (2013) (2 vers)	Együttérzés, helyes viselkedés
Orbán Ottó: Kati-patika (2007) (2 vers)	Rosszalkodás
Tóth Bálint: Varázsduda (2000) (1 vers)	Önzőség
Tóth Krisztina: A londoni mackók (2003) (2 vers)	Megfelelés, helyes viselkedés, szófogadás
Tóth Krisztina: Állatságok (2007) (1 vers)	Köszönési szokások
Szabó T. Anna: Tatoktatok (2012) (1 vers)	Segítőkészség
Zalán Tibor: Mi kerül a vászonra? (2000) (1 vers)	Tilalmak
Lovász Andrea (szerk.): Parti Medve antológia (2016) (2 vers)	Önzőség, pórul járás
Lackfi János (szerk.): Aranysityak antológia (2013) (2 vers)	Segítőkészség, önzetlenség

1.táblázat: Kortárs szerzők és kötetek az erkölcsi kérdéskörökkel (Forrás: Saját munka)

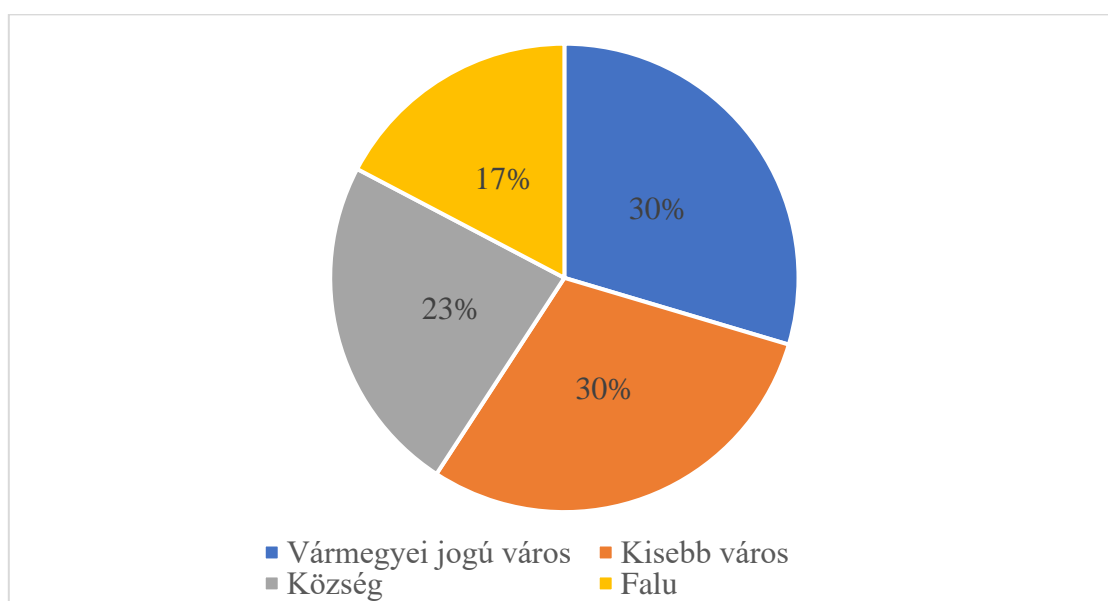
A megkeresett kötetekben a versek többsége nem tartalmazott erkölcsi kérdéskört feldolgozó témát. Az Alapprogramban megfogalmazott erkölcsi kérdéskörök a következők (melyekre én is kerestem alkotásokat): együttérzés, segítőkészség, önzetlenség és figyelmesség. A 38 darab versben összesen hat volt, mely a segítőkészségre, négy, ami az együttérzésre, három, ami önzetlenségre, kettő, ami figyelmességre utaló jeleket tartalmazott. Összesen 15 darab vers felelt meg az Alapprogramban leírtaknak. Mindezekből a kérdőívemben felhasználásra került öt vers, melyeket az adott erkölcsi tartalomhoz igazítottam a kérdések során.

Ebből a gyűjtésből következtetésként levonható, hogy nincsen egyszerű dolguk a pedagógusoknak abban, hogy megfelelő verset válasszanak, mely irodalmilag releváns, tartalomhoz kapcsolódik és még valamilyen erkölcsi kérdéskört is közvetít.

A kérdőívet kitöltők 98%-a nő, 2%-a férfi volt. A kitöltések változó életkorú emberektől érkeztek. Összesítetten a 20 - 35 közötti életkorú emberek közül 27-en, a 36 - 50 év közöttiek közül 23-an, az 51 - 65 közöttiek közül 23-an és a 66 felettiak közül 8-an töltötték ki a kérdőívet. A 'Mióta dolgozik az óvodapedagógus szakmában?' kérdésre a következőkben olvashatjuk a válaszokat. A kérdőívet megválaszolók között 35 kitöltő kevesebb mint 10 éve, 12 kitöltő 11-

20 év közötti ideje, 16 kitöltő 21-30 év közötti ideje és 18 kitöltő több mint 31 éve dolgozik ebben a munkakörben.

A kérdőívemben rákérdeztem arra, hogy az óvodapedagógusok milyen típusú csoportban végzik nevelő munkájukat jelenleg. A megkérdezettek többsége, 41-en vegyes életkorú csoportban dolgoznak. A nem heterogén, azaz homogén csoportokban dolgozók esetében a következő az elosztás; 10-en kiscsoportban, 11-en középső csoportban és 11-en nagycsoportban dolgoznak. Erre a kérdésre egyéb válaszlehetőségek is érkeztek: 3-an kis-középső csoportban, 2-en iskola előkészítő csoportban dolgoznak, egy válaszadó jelenleg gyesen van, illetve kettő válaszadó nem kívánt erre a kérdésre válaszolni. A kérdőívet megválaszolók települési eloszlása igazán változatos képet mutat. Egyenlő arányban, 30-30%-ban vannak a vármegyei jogú és a kisebb városból származó válaszadók, illetve 23%-ban községből, 17%-ban faluból származnak a kérdőívet kitöltők. A megye minden földrajzi járásából megtörténtek a válaszadások. Ennek a kérdésnek a feltevését azért tartottam fontosnak, mivel így még egységesebb képet lehet alkotni a témáról az által, hogy különböző szociokulturális térségekből érkeztek a válaszok. A település típusok eloszlását az alábbi, 1. ábrán tudjuk megtekinteni.

1. ábra: Kitöltők település típusai (Forrás: Saját munka)

A kérdőívben megkérdeztem a pedagógusokat, hogy mit gondolnak a kortárs alkotás és a kortárs gyermekvers fogalmáról. Ezek feltevésére azért került sor, hogy megfelelő képet kapjak arról, hogy fogalmi szinten milyen kapcsolatban állnak a pedagógusok a kortárs irodalommal. A legtöbbet megválaszolt kifejezéseket/szavakat tekintve válogattam és fogalmaztam meg az alább leírtakat. Következésképpen hangzik számukra a kortárs alkotás mint irodalmi fogalom: 21. században/jelenkorban írt alkotások; ma élő/jelenleg is alkotó művészek munkái; mai témákkal foglalkozó versek, melyeket a nagyobb rugalmasság és szabadabb forma jellemez;

modernkori világot tükröző alkotások, amik formájukban és zeneiségükben eltérnek a régi korétól; új műfajokat létrehozó versek/mesék. Érdeemes megfigyelnünk, hogy csupán kisebb százalékban (kevesebb mint 20%) volt a válaszok között olyan, aki nem a 21. századdal azonosította a kortárs jelleget.

A kortárs gyermekvers fogalmára az alábbi válaszok érkeztek (összesítetten): napjaink gyermekversei; a 21. században is élő költők versei; gyermekek szemszögéből írt versek; gyermekek számára írt versek. A válaszadók között kevés mértékben szerepeltek olyan kifejezések, melyek arra utaltak volna, hogy a kortárs gyermekversek valójában korábban a felnőttek számára írt, de már gyermekekre maradt alkotások összességét jelentik.

Megfogalmazható, hogy a Fejér vármegyei pedagógusok nem feltétlenül vannak tisztában a „kortárs” fogalom jelenlétével, így felmerülhet az is, hogy ez a hiányosság azzal járhat, hogy kevésbé tudatosan alkalmazzák az irodalmi nevelés során a kortárs műveket. Sok esetben megfigyelhető, hogy az újítások felé idegenkednek, inkább a régi és jól bevált módszereket alkalmazzák. Ez nem probléma abból a szempontból, hogy ami megszokott, az biztonságérzetet adhat, de valójában elveszik az attól való lehetőséget, hogy a gyermekeknek újat tudjunk mutatni ezzel is frissítve versrepertoárjukat.

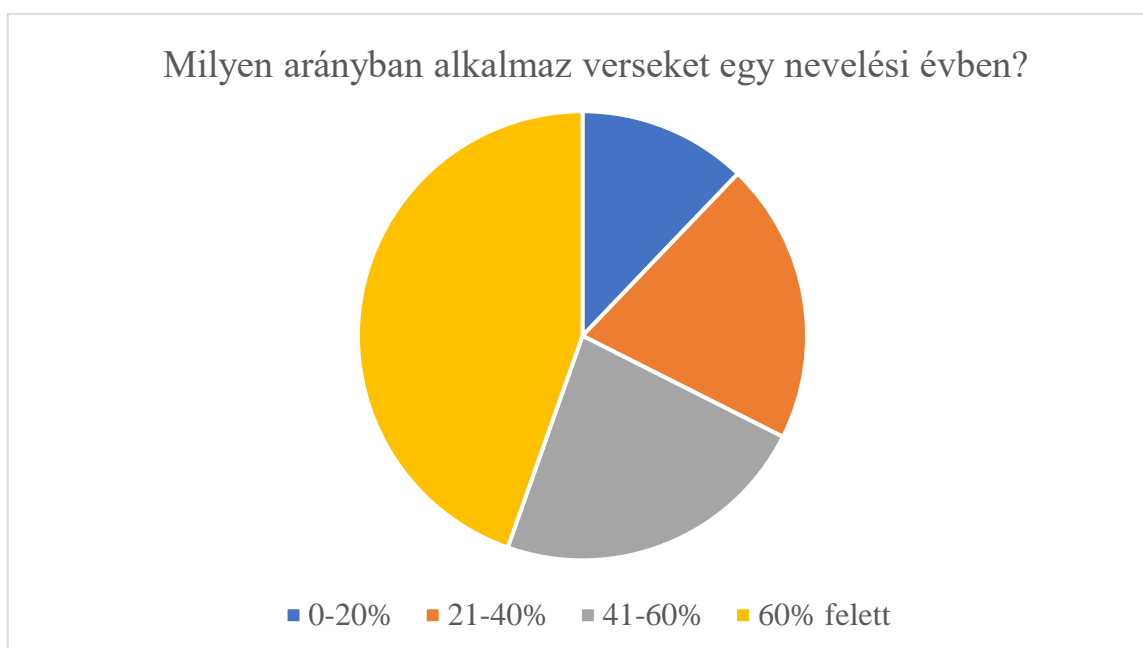
A nevelésben a versek és a mesék egyenlő hangsúlyosságára 67 kitöltő igent válaszolt, még 14 kitöltő nem gondolja, hogy a versek ugyanolyan hangsúlyosak lennének, mint a mesék. A nemmel válaszolók azért ítélték hangsúlyosabbnak a mesék szerepét mert ezek sokkal érthetőbbek, meg lehet őket ragadni, mindennaposak és gyermekközpontúak.

Az Alapprogram kimondja, hogy az óvodai nevelésben a 3-7 éves gyermekek életkori sajátosságához igazítottan egyaránt helye van a mondókáknak, meséknek, verseknek a klasszikus és kortárs irodalmakat egyaránt beleértve (363/2012. (XII. 17.) Korm.rendelet, 2012).

A magyar kortárs gyermekversek anyanyelvi nevelésben való alkalmazását a következőképpen értékelték a kitöltők: 69 válaszadó érdeemesnek tartotta a kortárs versek megjelenését, 7 válaszadó nem tartotta ezt fontosnak, 5 válaszadó pedig nem adott érdemleges választ a kérdésben. A kortárs versek alkalmazásának fő céljaként azt látták a legtöbben, hogy ezek által színesíteni lehetséges az anyanyelvi nevelést. Többen kiemelték, hogy ezek a gyermekek nyelvi kultúrájának fejlődéséhez is hozzájárulnak, közelebbinek érzik őket a gyermekekhez mivel sokkal inkább az élményekre fókuszálnak.

A kérdőívben kitértem arra is, hogy mit gondolhatnak a pedagógusok arról, hogy mekkora százalékban vannak jelen a versek az anyanyelvi tevékenységkor egy évben. Ennek

statisztikáját a 2. ábrán olvashatjuk. Az általános megítélés ideális a versekkel kapcsolatosan, többen heti szinten alkalmazzák az anyanyelvi tevékenységek alkalmával a verseket (legyenek azok klasszikus vagy kortárs darabok). 45%, a többség a verselés/mesélés foglalkozások éves alkalmazásakor 60% feletti arányban alkalmazza a verseket a mesékkel ellentétben. Számos válaszadó fogalmazott úgy, hogy fele-fele elosztásban mutatja be mind a kettőt a tevékenységek alkalmával, akár egyidejűleg is. Úgy vélem, hogy ez a legcélravezetőbb megoldás, hogy egyenlő arányban jelennek meg a versek és a mesék is egy-egy csoportban. A komplexitás elérése érdekében ezeket egy azon napon is meg lehet valósítani, illetve össze lehet őket kötni más foglalkozási területekkel is.

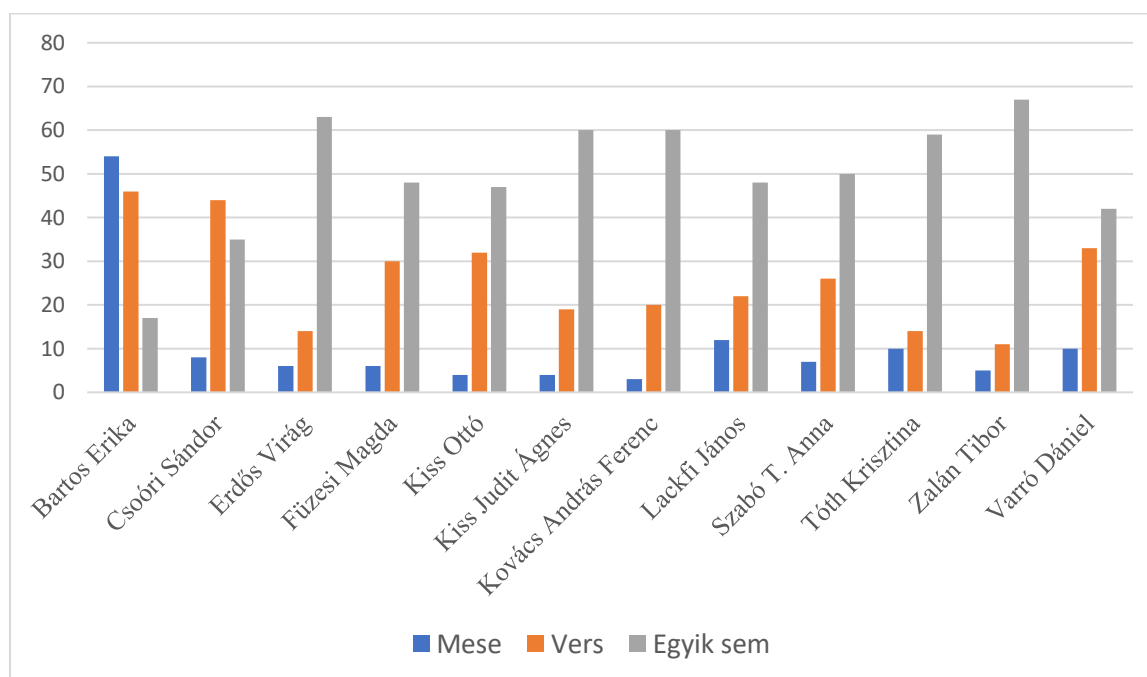

2. ábra: *Egy nevelési évben milyen arányban alkalmazzák verseket? (Forrás: Saját munka)*

A kérdőívem további részében arra kerestem a választ, hogy az adott magyar kortárs alkotóknak, illetve az alkotásaiknak milyen ismeretsége és felhasználtsága van az óvodai nevelésben. A kérdőíves vizsgálat megkezdése előtt az előzetes gyűjtőmunkából a következő alkotók kerültek kiválasztásra: Bartos Erika, Csoóri Sándor, Erdős Virág, Füzesi Magda, Kiss Ottó, Kiss Judit Ágnes, Kovács András Ferenc, Lackfi János, Szabó T. Anna, Tóth Krisztina, Zalán Tibor és Varró Dániel. Elsősorban az ő nevükre való ismeretségre voltam kíváncsi, csupán azért, mivel az ő esetükben megfigyelhettem a versekben erkölcsi kérdéskört feldolgozó elemeket. A konkrét alkotókra való rákérdezés esetében több válaszlehetőséget is be lehetett jelölni. Mindezek által, a legtöbbször megjelölt alkotók között van Bartos Erika, Csoóri Sándor, Szabó T. Anna és Varró Dániel, így ők azok a magyar kortárs szerzők, akiknek a műveit a Fejér vármegyei óvodapedagógusok legtöbbször beviszik az óvodai anyanyelvi nevelésbe. Az alábbi

alkotók: Erdős Virág, Füzesi Magda, Kiss Ottó, Kiss Judit Ágnes, Lackfi János, Tóth Krisztina és Zalán Tibor sokkal kevesebb százalékban fordulnak elő a fent felsoroltokhoz képest.

Az összehasonlítás érdekében a kérdőívemben az a szempont is szerepelt, hogy a pedagógusoknak egy-egy kortárs magyar költőnél ki kellett választani, hogy mesét vagy verset vittek be az óvodába a munkásságából. Azt tapasztaltam, hogy sok esetben sem verset, sem pedig mesét nem olvasnak vagy mondanak/adnak elő a pedagógusok a felsorolt ismert, magyar kortárs szerzők alkotásai közül. Ennek tényét a 3. ábrán olvashatjuk le. A konkrét verscímekre való rákérdezés esetében is hasonlóképpen tapasztaltam. Bartos Erika, Kiss Ottó és Varró Dániel alkotásai mellett a többi felsorolt verscím nagy mértékben háttérbe szorult. A kérdőívemben éppen ezért is illesztettem bele azt, hogy írjanak saját opciókat az óvodapedagógusok, így még inkább szélesebb kép alakult ki arról, hogy kiktől és mit választanak pontosan. Ilyen egyéb, eddig nem említett szerzők voltak például Czeglédi Csilla, Mentovics Éva, Nagy Natália, Bujáki Livia, Kálnay Adél, Finy Petra, Hétfvári Andrea és Borján Márta. A konkrét verscímek esetében pedig ilyen példákat olvashattam: Czeglédi Csilla: Tavaszi varázslat, Mentovics Éva: Meseország, Kálnay Adél: Ősz van és Nyulász Péter: Cammog a mackó. Következtetésként levonható, hogy a versrepertoár a végtelenségig folytatható, azonban mindig figyelembe kell vennünk azt, hogy a választott versek az irodalmi élmény nyújtására megfelelőek legyenek. Sok esetben olvashattam olyan verseket, melyek tartalmi vagy formai jegyeik miatt nem megfelelőek a fentebb megnevezett cél elérésére. Ezeknek az alkalmazását kerülni kell az óvodai nevelés keretein belül.

3. ábra: Adott szerzőtől mese vagy vers volt az óvodában? (Forrás: Saját munka)

A továbbiakban az Alapprogramban szereplő együttérzés, segítőkészség, önzetlenség és figyelmesség tulajdonságaival kapcsolatos kérdések elemzése következik. A versek kiválasztása után, melyek tartalmazták valamelyik tulajdonságot, arra kerestem a választ, hogy a pedagógusok mit gondolnak, miért fontos, hogy ezekkel megismerkedjenek a gyermekek. Ezek után példákat kellett írniuk, hogy egy foglalkozáson vagy szabad tevékenységkor miképpen képzelik el ezeknek a tulajdonságoknak az átadását a versek segítségével. A lentebb felsorolt összes vers tartalmazza az adott erkölcsi kérdéskört (nincs rosszul kategorizált vers a kérdések között), így ezek alapján tudjuk kiértékelni a pedagógusok válaszadását.

Az óvodapedagógusok amennyiben ismerik a gyerekek erkölcsi gondolkodásának jellemzőit képesek arra, hogy a megfelelő dilemmákkal állítsák szembe a gyermekeket. A legtöbb 4-5 éves gyermek már elgondolkodik azon, hogy mi az igazságos és igazságtalan. Megítélésükben más tényezőket is figyelembe vesznek, például mások helyzetét (Koc – Buzzelli, 2004).

A kérdőívet kitöltő pedagógusok többsége úgy ítélte meg, hogy az együttérzés, önzetlenség, figyelmesség és segítőkészség tulajdonságaival való megismerkedés azért lényeges hiszen a társas együttműködést és kapcsolatokat, illetve a társadalomba való beilleszkedést segítik elő. Mindezek mellett, számos kitöltő kiemelte, hogy ezeknek a verseknek a segítségével közvetve a gyermekek érzelmi intelligenciáját is megalapozzák. Az érzelmi intelligencia fejlesztésével lehetőség nyílik arra, hogy a későbbiekben a gyermekek felismerjék majd mások és saját érzelmeiket is, így ez például segít a konfliktusok kezelésében.

A Fejér vármegyei óvodapedagógusok számos példát írtak az erkölcsi tulajdonságok feldolgozására. A következőekben néhány példával szemléltetem a válaszok sokszínűségét:

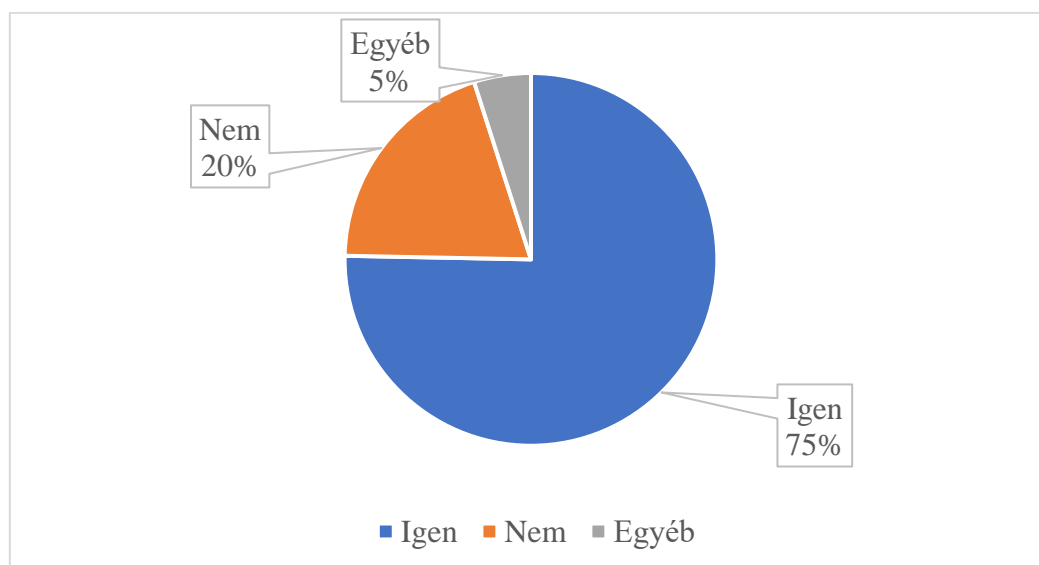
- Szituációs játék során, az utazást játszottuk el tömegközlekedéskor. Megbeszéltük hogyan kell viselkedni, mit kell tenni hogyha felszáll a buszra egy kismama, idős ember stb. Ehhez verseket is társítottunk.
- A gyermekcsoportokban érdemes feldolgozni a verseket, a mozgásos, szerep-, illetve drámajátékok arra ösztönzik a gyerekeket, hogy szóban és cselekedetekben fejezzék ki érzéseiket. Például: Változzunk táltos lóvá! (mint állat segítő mesei alak, emberfeletti tulajdonságokkal rendelkező mitikus mesei szereplő).
- Amikor kint vagyunk az udvaron és előkerül egy vers akkor azt a természetre is tudjuk kivetíteni, ezáltal a gyermekek nem csak a társadalomban, hanem magában a természetben is erkölcsösen viselkednek majd.
- Ülünk a parkban, a gyerekek játszanak körülöttünk de csak két labda van a kosárban. Az előzőekben átvettük a verset, ahol osztozkodott két testvér, így a vers segítségével a gyermekekben is ezt erősítjük meg.

A segítőkészség esetében is aktívan kell megértetni, az erkölcsi magatartás törvényeit, melyek között egyik olyan is lehet, hogy csak akkor fogják őket is megsegíteni, ha ők is segítenek egymásnak (Kozéki, 1987). A segítőkészségre a kortárs gyermekirodalomban rendkívüli példa Kiss Ottó: Csillagszedő Mária: versek gyermekhangra (2009) kötetből a 63. oldalon szereplő, cím nélküli alkotás:

*„Régen, amikor az emberek még
némák voltak, a halak gyűlést
tartottak, sajnálkoztak egy csomót
az emberek miatt, aztán nekik adták
a beszédet. Ezt anya mondta.
Én meg azt mondom, ha kicsit nagyobb
leszek, összegyűjtöm a szavakat egy
műanyag zsákba és beleöntöm őket a
tengerbe.*

Hadd beszéljenek ezután a halak is (Kiss, 2009: 63).”

A fentiekben leírt vers esetében arra voltam kíváncsi, hogy mit gondolnak a pedagógusok az adott erkölcsi tartalom (a segítőkészség) megjelenéséről. Az adatokról a 4. ábrán olvashatunk. Egyéb szempontok közötti szerepelt, hogy csak nagycsoportban vagy egyáltalán nem olvasnának fel ilyen verseket. 75% szerint megjelenik a versben a segítőkészség, 20% szerint pedig nem. A válaszadók többsége jól felismerte a segítőkészség megjelenését a versben.

4. ábra: Megjelenik a versben a segítőkészség tulajdonsága, melyet lehet közvetíteni a gyerekeknek? (Forrás: Saját munka)

A gyermekeket együttérzésre neveljük elsősorban a társaikkal szemben. Olyan szeretetben, együttérzésben és empátiában gazdag személyekké kell nevelni őket, akik odafigyelnek társaikra (Kozéki, 1987). Óvodáskorúak között a nagycsoportosok nagy százaléka már képes ezeknek az érvényesítésére. A pedagógusoknak a gyermeket elsősorban nem megszigorítani kell konfliktusok alkalmával, hanem ha rosszat tett, akkor rá kell vezetni arra, hogy amit tett, az milyen következményű lehet másokra nézve. Az alábbi kérdések jó példák lehetnek ennek elkezdésére: Miért sír Pistike? Mi történt vele? Hogy tudunk segíteni neki? Mit kellett volna másképpen csinálni (Johansson, 2002)?

A gyermekek könnyedén meg tudják bántani egymást a kimondott szavakkal, sok esetben észre sem veszik igazán, hogy amit mondtak, az rosszul esik a másoknak. Fontos, hogy lehetőséget adjunk a gyermeknek, hogy a tetteik helyrehozhassák, hiszen a párbeszéd lényeges eleme a konfliktusok megoldásának. Az a gyermek, aki ki tudja fejezni érzéseit az másokat is meghallgat és tiszteletben tartja a többi gyermeket. A pedagógusok feladatai közé tartozik, hogy közvetítsék a gyermekek számára a különböző helyzetek kimeneteleit, hogy közös megoldás alakulhasson ki. Például, amikor Pistike szomorú, akkor Jancsika segít a pedagógusnak megvigasztalni Pistikét, hogy közösen segítsenek rajta (Johansson, 2002). Mindezek által, a gyermekekben az együttérzés fokozatosan erősödik. Ezek köré különböző szokásokat is felhozhatunk, például, ha valaki beütötte a fejét akkor megpusztiljuk neki, hogy gyorsabban gyógyuljon. Ezek olyan jó gesztusok, melyeket a gyermekek egymás között is elsajátíthatnak egy rendszeresen látott jó példát követően.

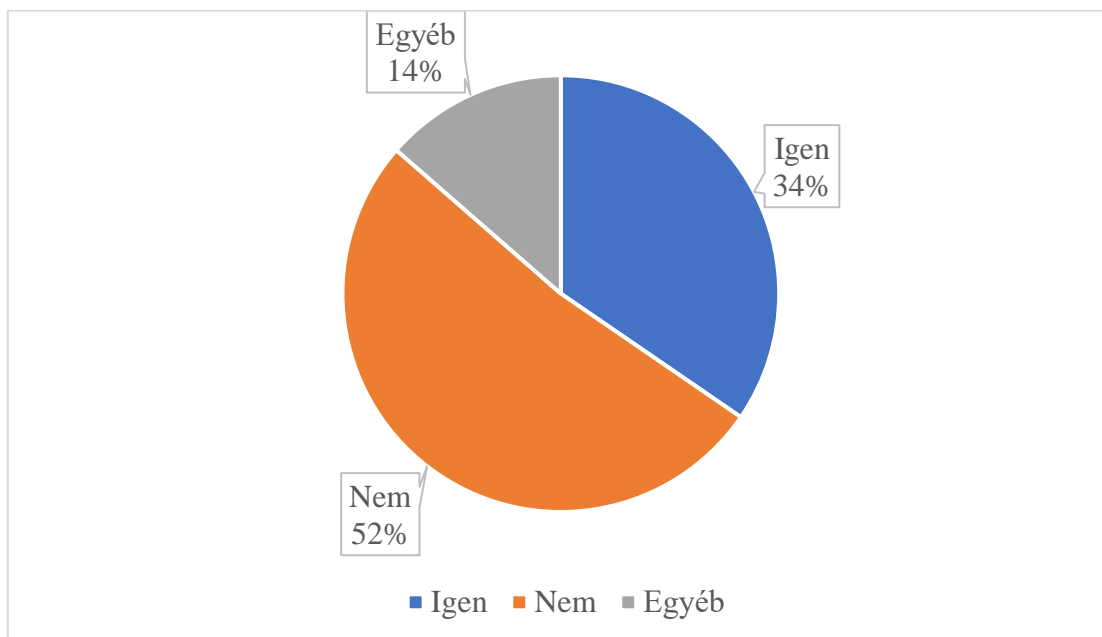
A kortárs irodalomban az együttérzés kifejezésére kiváló példát láthatunk a Lovász Andrea által szerkesztett *Parti Medve* (2016) antológiában, ahol Németh Zoltán által írt 'Egész éjjel havazott...' című vers található, melyből egy részletet itt olvashatunk:

*„Egész éjjel havazott,
reggelre szikrázott a hó,
ezért már egészen korán
kitettük a napraforgószemeket
a madáretetőbe.*

(...)

*Ezek a kismadarak pedig megfagynának,
ha nem ennének folyton, ki-ki maga módján,
ahogy csak bírnak (...) (Lovász, 2016: 107–110).”*

A fentiek felmérésére megkérdeztem a pedagógusokat, hogy mit gondolnak a Németh Zoltán által írt 'Egész éjjel havazott...' versben megjelenik-e az együttérzés tulajdonsága, hogy közvetítsék a gyermekek számára. 52%-ban 'Nem', 34%-ban 'Igen' volt a válasz, még egyéb válaszlehetőségként szerepelt például az, hogy túl bonyolultnak tartják a verset, nem olvasnák óvodában és hogy alsó tagozatban olvasnák inkább fel. Azért lehetséges a verssel szembeni ellenérzés hiszen viszonylag hosszú, illetve választékos szóhasználatú. Az 5. ábrán olvashatóak a százalékos adatok. A többség rosszul ítélte meg a versben megjelenő erkölcsi kérdéskört és személyes véleményüket helyezték előtérbe a vers formai és tartalmi elemei okán.

5. ábra: *Megjelenik a versben az együttérzés tulajdonsága, melyet lehet közvetíteni a gyerekeknek? (Forrás: Saját munka)*

Az önzetlenség fontos elem a szociális kapcsolatrendszerben. Ebben a rendszerben az önzőség és az önzetlenség, ha egyensúlyban van, akkor nem keletkezik kár senki számára. Önzés esetén a saját érdekeinket vesszük csupán alapul, még önzetlenségkor mások érdekeit és akaratait előtérbe helyezzük. Az önzetlenség a közösségi nevelés egyik alappillére (Nagy – Zsolnai, 2001). A következőkben egy irodalmi példát olvashatunk az önzetlenséggel kapcsolatban Kovács András Ferenc: Víg toportyán (2005) című verseskötetéből a 'Cimpike' című vers:

*„Gyors házi egérke Cimpike!
Nincs rá szó, nincs jelző, nincs ige!
Szorgos, dolgos, fürge,
Hétköznap sem szürke
Konyhai egérke Cimpike!*

*Egész nap csak tesz-vesz Cimpike!
S ha már a kredencben sincs pite –*

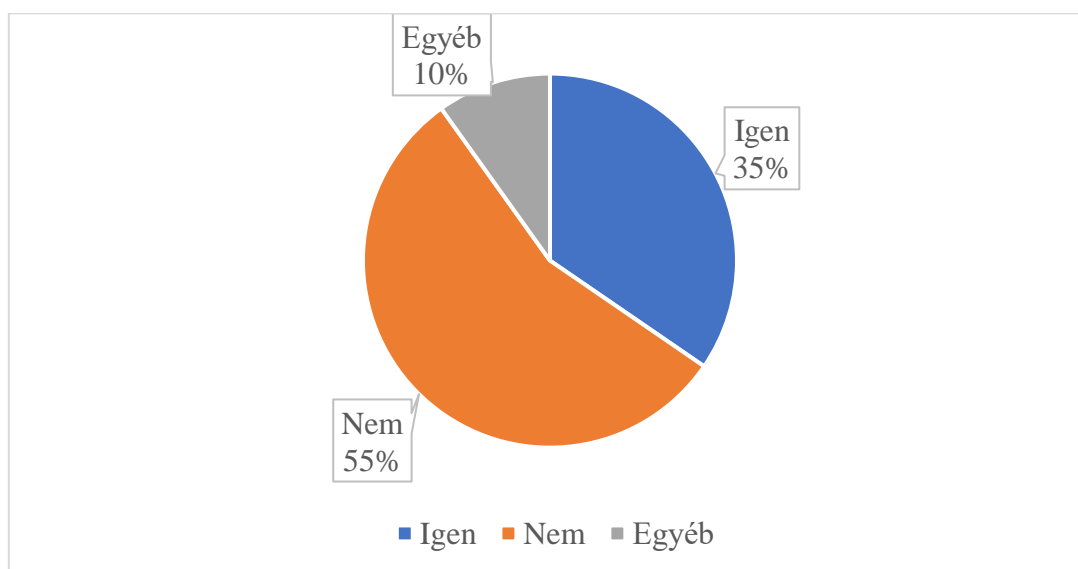
*Köténykéje ráncát
Ráncigálja, s Vánozát
Kavar a tésztába Cimpike...*

*Fazékból s lábasból Cimpike
Étkeket kóstolgat: fincsik-e?
Folyton lótfut, jár-ke...
Kolbász kell? Lekvár kell?
Majd kajtat a spájzban Cimpike!*

*Feszt süt-főz, mos, vasal Cimpike!
Bármilyen incire-fincire
Gondja van! Takarít,
Tepsiket vakar itt –
Törölget, s rendet rak Cimpike!*

*Házias egérke Cimpike!
Megkérdi, hogy kosztja ízlik-e?
„Sajtpudingot, disztelt
Macskanyelvet, linzert
Kérsz-e még?” ...Tündéri Cimpike (Kovács, 2005: 24–25)!”*

Megkérdeztem a pedagógusokat, hogy mit gondolnak az önzetlenség tulajdonságának jelenlétéről a fenti versben. Arra voltam kíváncsi, hogy alkalmasnak találják-e ezt a verset arra, hogy az önzetlenség tulajdonságát érzékeltessék a gyerekek számára. Az adatokat 6. ábrán tudjuk megtekinteni. 55% nem gondolja, hogy ebben a versben megjelenik az önzetlenség, 35% azt gondolja, hogy megjelenik benne és közvetíteni is lehetséges a gyermekeknek. A többség (55%) rosszul ítélte meg a versben megjelenő erkölcsi kérdéskört.

6. ábra: Megjelenik a versben az önzetlenség tulajdonsága, melyet lehet közvetíteni a gyermekek számára? (Forrás: Saját munka)

A figyelmesség körébe tartozik, hogy a gyermek tudja, hogy köszönnie kell, illetve egyre tudatosodik benne, hogy kinek, hogy lehet köszönni. A felnőttek gyakran jeleznek a gyermekeknek, hogy köszönjenek. A kortárs irodalomban erre példát találhatunk Lackfi János: Ugrálóház (2010) című verseskötetében is az alábbi idézet által: „*Tessék szépen köszönni (Lackfi, 2010: 3)!*” A következő verssorok méltán bizonyítják, hogy egy vers mennyire közlő lehet abból a szempontból, hogy adni jó. Szabó T. Anna: Tatoktatok (2012) című kötetből a 'Cinege' című verset olvashatjuk a következőekben:

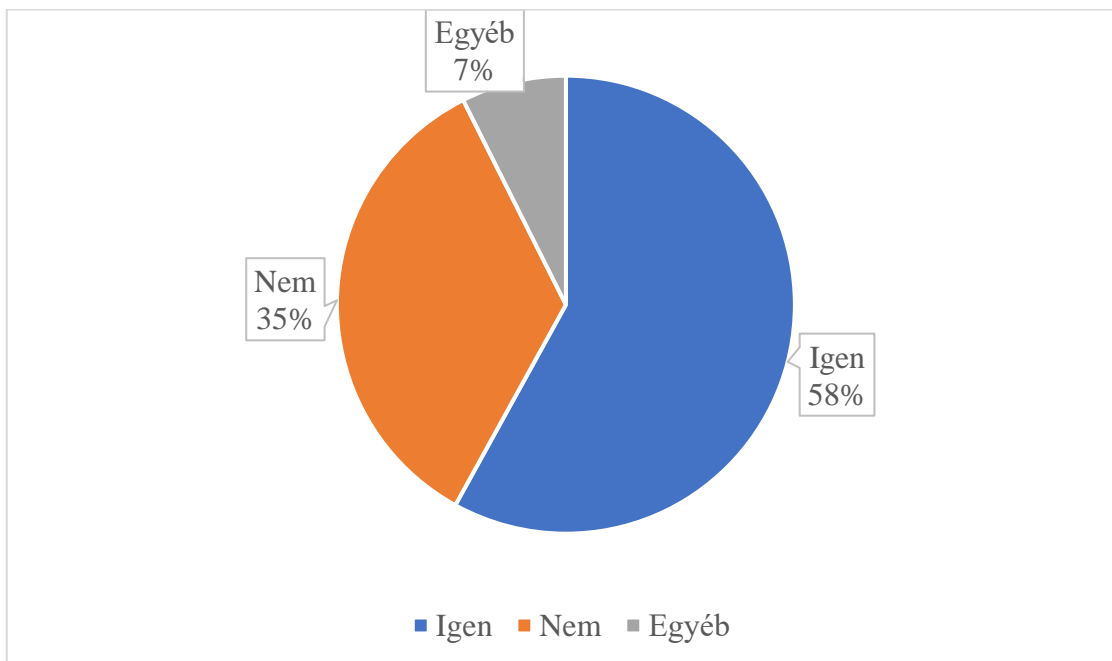
*„Cin-cin, cinege!
De fekete a feje!
Szeme alatt fehér folt –
azt cicegi: „Elég volt!*

*Két hosszú nap beletelt,
nem találok eledelt!
Ha te sem adsz egy magot,
harmadnapra megfagyok!”*

*„Jó, hogy ideröppentél!
Itt nem bánt a roppant tél.
Adok madáreleséget,
és a kánya se les téged!”*

*Cin-cin, cinege!
De fekete a feje!
Sárga mellény alatta –
gömbölyödik pocakja (Szabó, 2012: 70).”*

A figyelmesség tulajdonságának megállapítására kértem meg a pedagógusokat, hogy belátásuk szerint ítélik meg, hogy a Szabó T. Anna által írt 'Cinege' című versben megjelenik-e a figyelmesség tulajdonsága mely alkalmas a gyermekek számára való közvetítésre. A válaszadók többsége, 58%, úgy vélte, hogy ez alkalmas ennek a közvetítésére. 35% úgy vélte, hogy nem alkalmas a vers ennek a tulajdonságnak a közvetítésére. Pár ember úgy nyilatkozott, hogy nem óvodában (esetleg nagycsoportban) olvasná ezt fel és nem a figyelmesség, hanem az önzetlenség és együttérzés tulajdonságokat inkább képviselik. Az adatokat a 7. ábrán olvashatjuk le. A többség, 58%, megfelelően ítélte meg a versben megjelenő erkölcsi kérdéskört. Ennek a versnek az előadása/felolvasása megvalósulhat az udvari tevékenység közben is, leginkább téli hónapokban, amikor fontos figyelmet szentelni arra, hogy a korábban etetett kismadarakat ellássuk élelemmel, azaz, hogy figyelmesen gondoskodjunk róluk. A vers és a közvetlen cselekedtetés által a gyermekekben ez az erkölcsi tulajdonság tudattalanul képes beépülni.

7. ábra: Megjelenik a versben a figyelmesség tulajdonsága, melyet közvetíteni tud a gyermekeknek? (Forrás: Saját munka)

A gyermekeket fokozatosan arra neveljük, hogy meghallgassák a másikat és ne vágjanak egymás mondanivalójába. Hároméves kor alatt ez még nem kontrollálható, de ugyanúgy megemlítjük számukra is ezeket a szokásokat és szabályokat (Perlai, 2014). A figyelmesség egy gyakori fajtája, melyet észrevétlenül csempésznek a pedagógusok a nevelésbe, az nem más, mint a hiányzó gyerekekről, pedagógusokról, dolgozókra való emlékezés, illetve a születésnap és névnapi köszöntések.

Összességében elmondható, hogy a Fejér vármegyei óvodapedagógusok megfelelőképpen el tudják dönteni a versekben rejlő erkölcsi kérdésköröket. Sok esetben azonban túlságosan általánosan ítélik meg, a vers külleme (hosszúsága, terjedelme) sokkal inkább befolyásoló jellegű számukra, mint maga a vers tartalma. Erre kiváló példát láthattunk az 5. és 6. ábrán.

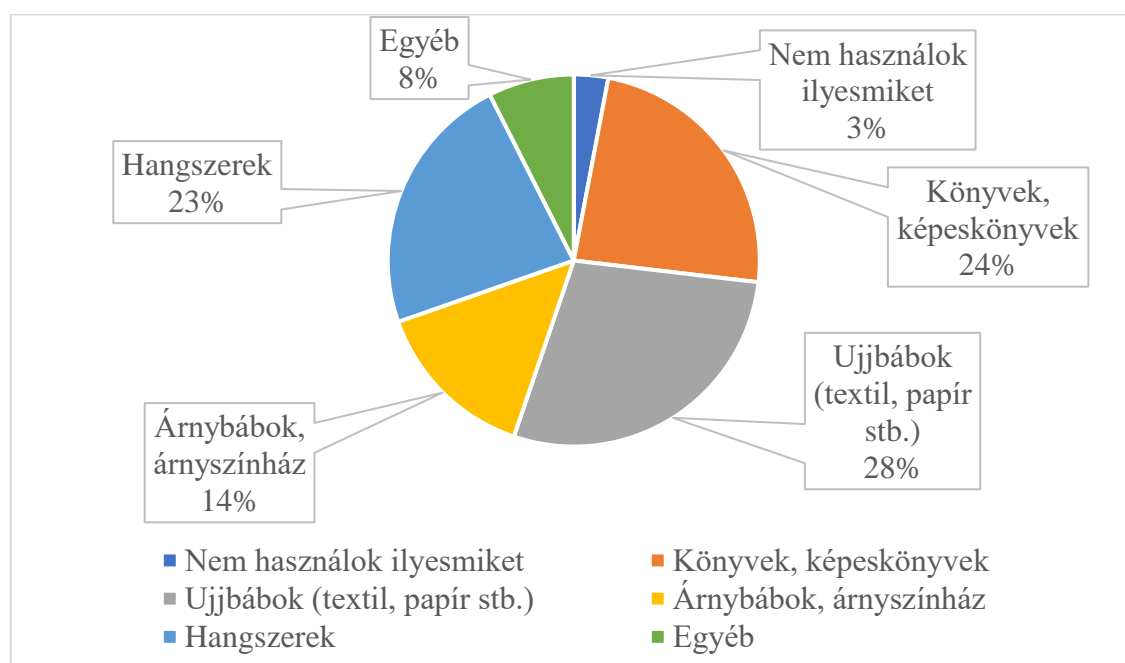
A versekben megjelenő konkrét szituációkra és helyzetekre is rákérdeztem, majd a közvetítési technikákra is. A versekben rejlő tartalmak az általános szituációkkal párhuzamosan kiváló lehetőséget adnak arra, hogy hétköznapi életben a gyermekekkel megértsük az erkölcsi kérdésköröket. A következőképpen kérdeztem: 'A pályája során alkalmazott kortárs gyermekversek között találkozott-e az alábbi szituációkat és konfliktusokat feldolgozó versekkel?'. Erre a kérdésre a következő eloszlású válaszok érkeztek:

- Gyerekek közötti osztozkodás: 69 válaszadó igennel, 12 válaszadó nemmel felelt.
- Egymás csúfolása, kiközösítése: 61 válaszadó igennel, 20 válaszadó nemmel felelt.
- Idősek megsegítése: 45 válaszadó igennel, 36 válaszadó nemmel felelt.
- Beteg csoporttárs megsegítése: 33 válaszadó igennel, 48 válaszadó nemmel felelt.

- Játék elvétele a másiktól: 47 válaszadó igennel, 34 válaszadó nemmel felelt.
- Emlékezés a régi csoporttársakkal, akik iskolába mentek: 28 válaszadó igennel, 53 válaszadó nemmel felelt.

Megfigyelhető, hogy az első három példa kivételével nem igazán ismernek a pedagógusok olyan írásokat, amelyek valójában egy hétköznapi, minden hónapban vagy nevelési évben megjelenő szituációk/konfliktusok. Több olyan kortárs vers is létezik, melyek feldolgozzák a fent megnevezett öt szituációt/konfliktust.

A közvetítő eszközök fontossága elengedhetetlen az irodalmi tevékenységkor, illetve a nevelés egyéb területein is. A pedagógusok által leggyakrabban használt közvetítési eszközöket a 8. ábrán olvashatjuk le. Ebből kiderül, hogy a különböző bábok (ujjbáb), könyvek és képeskönyvek, illetve a hangszerek a leggyakrabban használt közvetítési eszközök az anyanyelvi foglalkozások alkalmával. Egyéb válaszlehetőségek is érkeztek, melyek színesítik a repertoárt: termések, természetes eszközök, mesebőrönd, fejdíszek, szerepruha, okos bagoly plüss figura, rajzolgató versek, TV és okos eszközök, rajzolt alakzatok és vers illusztrációk, közös vers hangszerelés, bábszínház, újrahasznosított eszközök, illetve dobozszínház. Kevés válaszadó, mindössze 3% válaszolta azt, hogy semmilyen közvetítő eszközt nem alkalmaz a tevékenységek/foglalkozások közben. Összességében elmondható, hogy a Fejér vármegyei óvodapedagógusok tudatosan és széles körben használják a közvetítő eszközöket.

8.ábra: Foglalkozás során alkalmazott közvetítési eszközök (Forrás: Saját munka)

Szakdolgozatom kérdőívének utolsó kérdéseire Domonyi Zita 'Kismackó' című versének elolvasása után tudtak válaszolni a pedagógusok. Ezek a kérdőívem 25-29. kérdései voltak.

Azért ez a vers került kiválasztásra, mivel tartalmaz erkölcsi kérdésköröket és megosztó lehet a tartalma és a formai jegyei alapján. Elsősorban arra voltam kíváncsi, hogy ezt a verset mennyi pedagógus vinné be az óvodai nevelési munkájába. 34% igennel, 41% nemmel válaszolt a kérdésre, még 5 % nem adott választ 20%, pedig az egyéb opciót jelölte be. Akik az egyebet jelölték be azzal indokolták válaszukat, hogy csak bizonyos eszközökkel (például: papírszínházzal) vagy csak bizonyos korosztálynak (például.: nagycsoportnak vagy iskola-előkészítő csoportban) adnák elő ezt a verset. Ebből látszik, hogy a Fejér vármegyei pedagógusok többsége túlságosan bonyolultnak tartja ezt a verset óvodai előadásra/felolvasásra.

A választott közvetítő eszközre is rákérdeztem a verssel kapcsolatban. A pedagógusoknak lehetőségük volt saját válaszokat megadni. A legtöbb esetben a bábok (ujjbábok), papírszínház vagy valamilyen hangszer szerepelt a válaszok között. Korábbi kérdéseknél is meg lehetett figyelni, hogy elsősorban a bábokat választják a pedagógusok egy-egy vers feldolgozására. Úgy vélem, ez azért lehetséges, hiszen a bábok könnyedén alakíthatóak, sok célra fel lehet őket használni és a gyermekek számára is könnyen kezelhetőek. További válaszlehetőségek voltak még az alábbiak: élő szereplős előadás, hívóképek, plüss állatok és TV általi közvetítés.

A választott közvetítési eszköz mellett azt is fontos szempontnak tartottam, hogy a vers előadása/elolvasása után milyen kérdéseket tesznek fel a gyerekeknek a pedagógusok. A kérdőívből kiderült, hogy a kitöltők többsége 30%-a nem szokott kérdéseket feltenni a gyermekeknek közvetlenül a tevékenységek után. Ezt azzal magyarázták, hogy nem tartják hasznosnak rögtön lerohanni a gyermekeket, sokkal inkább játékba integráltan teszik fel ezeket a kérdéseket vagy egyáltalán nem. Akik feltennének rögtön kérdéseket (70%), a többség, a következőket választaná például:

- Tetszett neked?
- Milyen állatok szerepeltek a versben? Hol játszódik ez a vers? Melyik szereplő tetszett a legjobban és miért? Milyen volt a medve?
- Miért indult el a medve? Mi volt a baja a medvének?
- Hogy segítenél a medvének? Mit hibázott a medve?
- Miért nem szeretik az erdő állatai a medvét? Te adnál volna enni a medvének? Mi lehet az oka annak, hogy így viselkedtek a medvével?
- Mi a vers tanulsága?

Jól láthatjuk, hogy a kérdések széleskörűek; vannak köztük tulajdonságokra, cselekményre és ok-okozati összefüggésre rákérdezők is. Ez nagyon fontos, hogy a kérdések mindenképpen olyan felépítésben legyenek, hogy a fokozatosság elvét tartsák fent. A pedagógusok, akik a

kérdéseket megfogalmazták tudatosan ragadtak ki egy-egy jellegzetes tulajdonságot, jelenetet vagy tanulságot.

A szereplők tulajdonságainak felmérésére tettem fel utolsó kérdéseimet. Elsősorban a medve karakterének megítélésére voltam kíváncsi, majd a medvén kívüli szereplők (róka, kígyó, görény, kakukk) jellemzésére. Ennek szükségessége azért volt lényeges, mivel a pedagógusok karakter megítélése fogja a gyermekeket is befolyásolni (például: a kérdések elmondásánál, történet újraélésnél). A medvét általánosságban szinte mindenki negatív töltetű szavakkal jellemezte, a leggyakrabban előfordulóak a következők voltak: lusta, önző, buta, magányos, falánk és morcos. A medvén kívüli szereplőket az alábbi jellemzők alapján ítélték meg: elkerülő, elutasító, önző, félnék és barátságtalan. Összességében elmondható, hogy a pedagógusok meg tudták ítélni a vers alapján, hogy bizonyos szereplők milyen konkrét tulajdonságjegyekkel rendelkeznek, de meglátják azt is, hogy nem csupán egyoldalú tulajdonságok léteznek (azaz egy karakter nem biztos, hogy csupán negatív tulajdonságú).

V. Következtetések és javaslatok

A szakdolgozatom szakirodalmának és eredményeinek összevetése következtében megállapítható, hogy az anyanyelvi nevelésben kikerülhetetlen elemet képez az erkölcsi kérdéskör megjelenése. Az erkölcs, etika, maga az erkölcsös élet az egész életünket átszövő jelenség, melynek a formálása már óvodás korban megjelenik. Az óvodás korú gyermek játékba integrált tanulásával a versek megfelelő teret biztosítanak arra, hogy ezt a tartalmat is tudjuk közvetíteni. Javasolataim között szerepel, hogy a pedagógusok törekedjenek arra, hogy a szabad játékban is tudjanak anyanyelvi elemeket helyezni, amennyiben a szituáció azt megengedi. A komplexitás elérése érdekében ezeket nem csak anyanyelvi elemekkel (vers, mese) lehet megtenni.

A pedagógus a nevelési munkájában olyan anyanyelvi tartalmakat választ, melyek illeszkednek a nevelés elveihez, a csoport (nemi és életkori) összetételéhez. Tudatosan választ ki verseket annak függvényében, hogy milyen témát, tartalmat kíván bevinni a csoportba. Mindezek által, a pedagógusok feladata meghatározó, abból a szempontból is, hogy mivel szélesítik a gyermekek látásmódját. A kortárs versek óvodai nevelésbe bekerülésének közvetítő személyei az óvodapedagógusok, rajtuk múlik az, hogy mennyiszer és milyen mértékben mutatnak újat a gyermekeknek. Javasolataim között szerepel, hogy a pedagógusok ne tartózkodjanak a kortárs versektől és vezessenek be - legalább minden héten - egy-egy kortárs darabot is. A 21. században már sokféle írással találkozhatunk, így nem szabadna, hogy akadály legyen a választásban.

Az erkölcsi kérdéskörök (együttérzés, segítőkészség, önzetlenség, figyelmesség) megjelenése a versekben sok esetben nem egyértelmű, de helyzetekkel összekötve a pedagógusok értelmezni tudják ezeket és úgy tudják a gyermekek elé tárni a verseket. Javaslataim között szerepel, hogy a pedagógusok ezeket a tartalmakat mindenképpen közvetítő eszközök segítségével valósítsák meg, például egy bábbal, papírszínházzal vagy hangszerekkel. A gyermekek számára sokkal jobban befogadhatók egy kötött foglalkozáson az eszközökkel megvalósuló tevékenységek. A legjobb opciók között mindig az szerepel, ha engedjük a gyermekeket élőszereplős játékokra egy-egy mese vagy vers feldolgozása során.

A kérdőíves felmérésből kiderül, hogy sok esetben a pedagógusok kérdéseket tesznek fel a gyermekeknek vagy a vers felolvasása után vagy a játéktevékenységekben. Javaslataim között szerepel, hogy tartózkodjanak az olyan kérdésektől, melyek túlságosan magyarázóak, részletekbe menőek. A kérdések között nem szerencsés olyat alkalmazni, mely megválaszolja saját magát. A gyermekek számára az ideális, ha fokozatosan vannak felépítve a kérdések, azaz elsőnek egyszerűek (tulajdonságra vagy eseményre kérdeznek), majd rátérnek a bonyolultabb (összefüggések, ok-okozati) kérdésekre. Ebben az esetben is (ahogy a nevelés egészében) figyelembe kell venni a gyermekek fejlettségét és egyéni sajátosságait.

VI. Összefoglalás

Szakedolgozatom az óvodai nevelésben megjelenő kortárs verseknek a kutatására irányult, azon belül is a versekben megjelenő erkölcsi kérdéskörökre (együttérzés, segítőkészség, önzetlenség, figyelmesség).

A kortárs alkotók és alkotásaiknak áttekintésével képet alkottam arról, hogy a 2000 után megjelent versek miképpen tartalmazznak erkölcsi kérdésköröket. Összegzésem után ezeket felhasználtam kérdőívemben, hogy célzottan tudjam kiértékelni az erkölcsi kérdéskörök megítélését az óvodapedagógusok körében.

Az óvodai nevelés folyamatában az anyanyelvi nevelés fontos részegység. Az irodalmi élmény nyújtására, nehezen értelmezhető helyzetek megoldására és tartalmak közvetítésére használhatjuk a versek széles választékát. A kortárs versek is ezt szolgálják, a pedagógusoknak ezeket is előtérbe kell helyezniük. A kérdőívet kitöltők körében kiderült, hogy a kortárs verseket is bevezetik a nevelési folyamatba, alkalmazzák azokat a mindennapi nevelési helyzetekben. Versválasztási szokásaik azonban igazán korlátozottak, erősen egyéni preferenciákon alapulnak. Az anyanyelvi nevelésben a mesék és a versek aránya nagyjából egyenlően hangsúlyos. A kortárs alkotások megítélése messze lemarad a klasszikusokhoz képest.

Az erkölcsi kérdéskörök közvetítése a verseken keresztül is megvalósulhat. A kortárs versek között sok esetben kell válogatnunk annak érdekében, hogy mondjuk az Óvodai nevelés országos alapprogramjában szereplő együttérzés, segítőkészség, önzetlenség vagy figyelmesség tulajdonságokra példát találhassunk. Egyes alkotók vagy alkotások, így a bennük rejlő erkölcsi kérdéskörök nem kerülnek bele az óvodai nevelésbe rosszul megírt formai, tartalmi kritériumok vagy egyéni preferenciák okán. Minden esetben ideális lenne az adott versrepertoárt mindig változtatni, ezzel széleskörű élményt és tapasztalatszerzést nyújtva a gyermekeknek.

A verselési tevékenységek többsége közvetítő eszközökkel valósul meg. Közvetítő eszköz lehet az a tárgy, mely elősegíti a vers élményének befogadását és tovább élését. Ilyen tárgyak lehetnek a bábok, papírszínház, könyvek, hangszerek és sok egyéb más. A gyermekek nevelése során ezeknek az alkalmazása fontos szempont. A pedagógus feladatai között szerepel ezeknek a megszervezése és a tevékenység utáni tovább élés a játékban és a kérdésekben is. A kérdések megtervezésének szigorúan kell igazodniuk a csoport összetételén túl a versben szereplő tartalomhoz is. Ezeknek mindig a fokozatosságra kell építkezniük, ahogyan a kérdőívben szereplő válaszok is bizonyították, ezt alkalmazzák a pedagógusok a mindennapi nevelésben. A versekben szereplő karakterek tulajdonságainak megítélése fontos tényező a megfelelő közvetítés érdekében.

Összességében elmondható, hogy a Fejér vármegyei pedagógusok többsége ismerettséggel rendelkezik a kortárs irodalommal kapcsolatban, azonban nem pontosan ismerik azokat a lehetőségeket, melyekkel még szélesebb körben megismertethetik a gyerekekkel a kortárs alkotásokat. Az erkölcsi kérdéskörök feldolgozása ezáltal csupán felszínes lehet és nem feltétlenül éri el azt a kitűzött célt, melyet elterveztünk, azaz nem teljesedik ki az irodalmi élmény nyújtása.

VII. Irodalomjegyzék

363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról. Jogtár honlapja. Letöltés dátuma: 2024. 01. 20.

Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>

Bárdos J. (2013): A modern magyar gyermekköltészet keretei. *Könyv és Nevelés Folyóirat*, 15 (3), 101–116.

Bárdos J. – Galuska L. P. (2013): Fejezetek a gyermekirodalomból. Budapest: Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó. Letöltés dátuma: 2024. 04. 01.

Forrás: https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/schoolbook/documents/Gyermekirodalom_bete_kint1eb4.pdf

Dankó E. (2004): *Irodalmi nevelés az óvodában: Szakmódszertani kérdések*. Budapest: OKKER Kiadó.

Daróczi G. (2017): *Segédanyag az óvodai Mese-vers tevékenység tervezéséhez és vezetéséhez – Módszertani útmutató az óvodai képességfejlesztéshez*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar. Letöltés dátuma: 2024. 01. 20.

Forrás: https://www.eltereader.hu/media/2018/11/meseles_verseles_READER.pdf

Fehér Á. – Megyeriné R. A. (2019): *A digitális világ hatása a gyermekekre*. Vác: Apor Vilmos Katolikus Főiskola. Letöltés dátuma: 2024. 01. 20.

Forrás: <https://real.mtak.hu/92172/1/A%20digit%C3%A1lis%20vil%C3%A1g%20hat%C3%A1sa%20a%20gyermekekre.pdf>

Jávorné K. J. (2004): Az óvodapedagógus személyisége. In: Jávorné K. J. (szerk): *Az óvodapedagógus szerep kihívásai*. Budapest: Trezor Kiadó, pp. 39–58.

Johansson, E. (2002): Morality in Preschool Interaction: Teachers' strategies for working with children's morality. *Early Child Development and Care*, 172(2), 203–221. Letöltés dátuma: 2024. 01. 20.

Forrás: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03004430210887>

Józsa É. (2021): Hagyomány, költészet, humor. Hagyományörzés, érzékenyítés és kreatívfejlés a pedagógiai bábjátékban. In: Bús I. (szerk.): *Gyermek -kultúra – pedagógia*. Szekszárd: PTE KPVK és Dienes Zoltán Gyermek-kultúra és Pedagógiai Továbbképző Kutatóközpont, pp. 224–237. Letöltés dátuma: 2024. 04. 17.

Forrás:https://kpvk.pte.hu/sites/kpvk.pte.hu/files/kotet_vegleges_2021_12_13_elektronikus.uj.pdf

Kiss O. (2009): *Csillagszedő Márió: versek gyermekhangra*. Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Zrt.

Koc, K. – Buzzelli, C. A. (2004): The moral of the story is... Using children's literature in moral education. *Young Children*, 59(1), 92–97.

Kovács A. F. (2005): *Víg toportyán*. Kolozsvár: Koinónia Könyvkiadó.

Kozéki B. (1987): *Moralitás, jellemfejlesztés*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Kröger, T. – Nupponen, A.-M. (2019): Puppet as a Pedagogical tool: A literature review. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 11(4), 393-401. Letöltési dátum: 2024. 04. 01.

Forrás: <https://www.iejee.com/index.php/IEJEE/article/view/688>

Lackfi J. (2010): *Ugrálóház – Versek, mondókák a kicsiknek*. Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Zrt.

Lesnik, O. K. (2002): Essentials: What is children's literature? What is childhood? In: Hunt, P. (szerk.): *Understanding children's literature*. (s. i.): Taylor & Francis e-Library, pp. 15–29. Letöltés dátuma: 2024. 04. 10.

Forrás:https://khidiglibrary.weebly.com/uploads/7/0/5/6/7056479/understanding_childres_literature.pdf

Lovász A. (szerk.) (2016): *Parti Medve – Mai szerzők állatos antológiája*. Budapest: Cerkabella Könyvkiadó.

Myers, D. G. (2010): *Psychology (ninth edition)*. New York: Worth Publishers.

Nagy J. – Zsolnai A. (2001): Szociális kompetencia és nevelés. In: Báthory Z. – Falus I. (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Budapest: Osiris Kiadó, pp. 251-269.

Perlai R. (2014): *Erkölcsei nevelés az óvodában – Az óvodáskor viselkedéskultúrája*. Debrecen: Flaccus Kiadó Kft.

Reynolds, K. (2011): *Children's literature – A very short introduction*. New York: Oxford University Press Inc.

Szabó T. A. (2012): *Tatoktatok*. Budapest: Magvető Kiadó.

Turay A. (2000): *Az ember és az erkölcs (etika)*. Szeged: Ferences Nyomda és Könyvkiadó Kft.

Vincze Gy. (2020): Az erkölcsi ítéletalkotás fejlődése és fejlesztési lehetőségei intézményes keretek között. *Gyermeknevelési Tudományos Folyóirat*, 8(3), 72–92.

Weszely Ö. (1932): *Pedagógia*. Budapest: Révai Irodalmi Intézet.

Zóka Katalin (2007): *Varázseszközökkel az óvodában – Érzelmi, erkölcsi kompetenciák alakítása játékkal, verssel, mesével*. Budapest: suliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Letöltés dátuma: 2024. 01. 20.

Forrás: <https://docplayer.hu/9066725-Varazseszkozok-az-ovodaban.html>

VIII. Ábrák és táblázatok jegyzéke

1.táblázat: Kortárs szerzők és köteteik az erkölcsi kérdéskörökkel (Forrás: Saját munka)	19
1. ábra: Kitöltők település típusai (Forrás: Saját munka)	21
2. ábra: Egy nevelési évben milyen arányban alkalmaznak verseket? (Forrás: Saját munka)....	23
3. ábra: Adott szerzőtől mese vagy vers volt az óvodában? (Forrás: Saját munka)	24
4. ábra: Megjelenik a versben a segítőkészség tulajdonsága, melyet lehet közvetíteni a gyerekeknek? (Forrás: Saját munka)	26
5. ábra: Megjelenik a versben az együttérzés tulajdonsága, melyet lehet közvetíteni a gyerekeknek? (Forrás: Saját munka)	28
6. ábra: Megjelenik a versben az önzetlenség tulajdonsága, melyet lehet közvetíteni a gyermekek számára? (Forrás: Saját munka)	29
7. ábra: Megjelenik a versben a figyelmesség tulajdonsága, melyet közvetíteni tud a gyermekeknek? (Forrás: Saját munka)	31
8. ábra: Foglalkozás során alkalmazott közvetítési eszközök (Forrás: Saját munka)	32

IX. Melléklet

9.1. 1. számú melléklet: Online kérdőív

A kortárs versek erkölcsi kérdésköreinek megjelenése a Fejér vármegyei óvodákban

Kedves Kitöltő Pedagógusok!

Turbucz Anikó vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kaposvári Campusának végzős óvodapedagógus hallgatója.

Kutatásomat a szakdolgozatomhoz készítem, melynek témája a kortárs versek erkölcsi kérdésköreinek megjelenése a Fejér vármegyei óvodákban. Kérdőívemmel arra keresem a választ, hogy a Fejér vármegyei óvodapedagógusok miképpen vélekednek a kortárs versekkel és a versekben megjelenő erkölcsi kérdéskörökkel kapcsolatban, illetve, hogy ezek milyen módon nyilvánulnak meg a nevelésben.

A kérdőív kitöltése anonim és önkéntes, körülbelül 10-15 percet vesz igénybe. A válaszok összesítve, kizárólag a kutatáshoz lesznek felhasználva!

Köszönöm szépen, hogy kitöltésükkel segítik szakdolgozatom munkáját!

turbucz.aniko2001@gmail.com [Fiókváltás](#)

 Nincs megosztva

* Kötelező kérdés

1. Neme *

Férfi

Nő

2. Ön hány éves? *

Saját válasz

3. Mióta dolgozik az óvodapedagógus szakmában? *

Saját válasz

4. Milyen típusú csoportban dolgozik jelenleg? (Egyéb például: kis-középső csoport stb.) *

Vegyes csoport

4. Milyen típusú csoportban dolgozik jelenleg? (Egyéb például: kis-középső csoport stb.) *

- Vegyes csoport
- Kiscsoport
- Középső csoport
- Nagycsoport
- Egyéb: _____

5. Milyen típusú településen dolgozik jelenleg? *

- Vármegyei jogú város
- Kisebb város
- Község
- Falu

6. Kérem, írja le a település irányítószámát, ahol dolgozik! *

Saját válasz _____

7. Mit nevezhetünk kortárs alkotásoknak? Kérem, írja le legjobb tudása szerint, amit erről a kérdéstről gondol/tud! *

Saját válasz _____

8. Mit nevezhetünk kortárs gyermekversnek? Kérem, írja le legjobb tudása szerint, amit erről a kérdéstről gondol/tud! *

Saját válasz _____

9. Fontosnak tartja azt, hogy az óvodai anyanyelvi nevelésben a versek ugyanolyan hangsúlyt kapjanak, mint a mesék? Kérem, indokolja a választát! (Miért igen? Miért nem?) *

10. Mit gondol, miért fontos a kortárs gyermekverseket is alkalmazni az anyanyelvi tevékenységek során? *

Saját válasz

11. Mit gondol, egy nevelési évben körülbelül mekkora százalékban alkalmaznak verseket az anyanyelvi tevékenységek során (kötött és kötetlen foglalkozások alkalmával) a csoportban? *

Saját válasz

A következő kérdésekben arra vagyunk kíváncsiak, hogy Ön milyen kortárs szerzőket és gyermekverseket ismer és alkalmaz a nevelésben!

12. A következő kortárs alkotók közül jelölje be azokat melyek megjelentek már az óvodai nevelés során! *

Bartos Erika

...

12. A következő kortárs alkotók közül jelölje be azokat melyek megjelentek már az óvodai nevelés során! *

Bartos Erika

Csoóri Sándor

Erdős Virág

Füzesi Magda

Kiss Ottó

Kiss Judit Ágnes

Kovács András Ferenc

Lackfi János

Szabó T. Anna

Tóth Krisztina

Zalán Tibor

Varró Dániel

13. A következő kortárs alkotók közül jelölje be, hogy mesét vagy verset mutatott *

13. A következő kortárs alkotók közül jelölje be, hogy mesét vagy verset mutatott meg a gyerekeknek! *

	Mese	Vers	Egyik sem
Bartos Erika	☐	☐	☐
Csoóri Sándor	☐	☐	☐
Erdős Virág	☐	☐	☐
Füzesi Magda	☐	☐	☐
Kiss Ottó	☐	☐	☐
Kiss Judit Ágnes	☐	☐	☐
Kovács András Ferenc	☐	☐	☐
Lackfi János	☐	☐	☐
Szabó T. Anna	☐	☐	☐
Tóth Krisztina	☐	☐	☐
Zalán Tibor	☐	☐	☐
Varró Dániel	☐	☐	☐

14. Írjon olyan kortárs verses kötet címeket (szerzővel együtt), melyeket már mutatott a gyerekeknek! *

Saját válasz

15. Írjon olyan kortárs vers címeket (szerzőkkel együtt), melyeket már mutatott a gyerekeknek! *

Saját válasz

16. Az alábbi kortárs versek közül jelölje meg azokat, melyek előfordultak már abban a csoportban ahol dolgozik! *

- Bartos Erika - Bárányfelhő című kötetből a 'Gomba' című vers
- Bartos Erika - Zsákbamacska című kötetből a 'Veréb' című vers
- Kovács András Ferenc - Víg toportyán kötetből a 'Cimpike' című vers
- Kiss Judit Ágnes - Szörnyszomszéd című kötetéből 'A családom' című vers
- Kiss Ottó - Csillagszedő Mária kötetből a 63. oldalon szereplő írás (Részlet: "Régen, amikor az emberek még/némák voltak, a halak gyűlést/tartottak, sajnálkoztak egy csomót/az emberek miatt, aztán nekik adták/a beszédet. Ezt anya mondta. (...)")
- Kiss Ottó - Emese almája című kötetből az 'Adni' című vers
- Kiss Ottó - Emese almája című kötetből az 'Alma' című vers
- Kiss Ottó - Nagypapa távcsöve című kötetből a 'Mai rosszcsellekedet' - 'Mai cselekedet' című versek
- Kiss Ottó - Régi kincsek című kötetből a 'Használati útmutató' című vers
- Németh Zoltán 'Egész éjjel havazott...' című verse a Parti Medve antológiából
- Szabó T. Anna - Tatok tatok című kötetből a 'Cinege' című vers
- Tóth Bálint - Varázsduda című kötetből 'A vályú és a kis kosok' című vers

17. A tizenhatodik kérdésben olyan versek kerültek felsorolásra, melyek beletartozhatnak valamilyen ponton az együttérzés, segítőkészség, figyelmesség és önzetlenség tulajdonságok kategóriájába. Mit gondol, miért fontos, hogy a gyermekeket megismertessük ezekkel a tulajdonságokkal? *

Saját válasz

18. Hogyan lehetséges egy óvodás korú gyermeknél a segítőkészség, együttérzés, önzetlenség, figyelmesség tulajdonságokat előtérbe helyezni a versek segítségével? Kérem, írjon gyakorlati, foglalkozáson/szabad tevékenységkor történt példákat!

Saját válasz

19. Kérem, hogy a vers elolvasása után állapítsa meg, hogy Ön szerint az adott alkotás alkalmas-e arra, hogy a segítőkészség tulajdonságot a gyermekekkel érzékeltesse? *

Kiss Ottó - Csillauszsedő Mária: versek gyermekhangra kötetből a 63. oldalon található alkotás:

*„Régen, amikor az emberek még
némák voltak, a halak gyűlést
tartottak, sajnálkoztak egy csomót
az emberek miatt, azán nekik adták
a beszédet. Ezt anyu mondta.
Én meg azt mondom, ha kicsit nagyobb
leszek, összegyűjtöm a szavakat egy
máanyag zsákba és beleöntöm őket a
tengerbe.
Hadd beszéljenek ezután a halak is. „*

20. Kérem, hogy a vers elolvasása után állapítsa meg, hogy Ön szerint az adott alkotás alkalmas-e arra, hogy az együttérzés tulajdonságot a gyermekekkel érzékeltesse? *

Németh Zoltán: "Egész éjjel huzavont..." című vers (Pari Medve antológia) – részlet:

*„Egész éjjel huzavont,
reggelre szikrázott a hó,
ezért már egészen korán
kötöttük a napraforgószemeket
a madáretetőbe.
Az egyik alsó ágra akasztottuk,
ott himbálózott előttünk négy-öt méterre,
mi pedig az ablak mögül,
a jó meleg szobából
lestük a madarakat,
ahogy egyre többen és többen
gyűlnek az ágakra, etetőbe.
(...)
Ezek a kismadarak pedig megfagynának,
ha nem ennének, folyton, ki-ki maga módján,
ahogy csak bírnak.
Olyanok ők inkább, mint a hajléktalanok, mondtam,
az egyik a belvárosba húzódik, ott konyul
szemlesárvá, a másik hozzád lép, akaratos,
megfogja a karod, a harmadik szines rongyruhába jár,
ki tudja, honnét turkálta össze reszkető kézzel,
a negyedik viszont kiköltözik egy keménypapírból
készült dobozházba, a város peremére,
hogy sosem találkozzon vele. Nem? – kérdeztem.
Csönd lett. Hirtelen farcsa érzés fogott el.
Mintha vége lett volna
minden titoknak.”*

Igen

Nem

Egyéb: _____

21. Kérem, hogy a vers elolvasása után állapítsa meg, hogy Ön szerint az adott alkotás alkalmas-e arra, hogy az önzettelenség tulajdonságot a gyermekekkel érzékeltesse? *

Kövcsés András Ferenc – Víg toportyán című könyvből a 'Cimpika' című vers:

*„Gyors lézi egérke Cimpika!
Nincs ró sző, nincs jelző, nincs ige!
Sürgős, dolgos, furcsa,
Hűtőnap sem szüreti,
Konyhai egérke Cimpika!*

*Egész nap csak tess-vesz Cimpika!
S ha már a krosztóban sincs pite –
Kétszázéve ráncát
Ráncigálja s fűszert
Kavar a tésztába Cimpika...*

*Fazékból s lábasból Cimpika
Erlakot kóstolgat: fűcsöke?
Folyton kő-fut, fű-fel...
Közből kell? Lekvár kell?
Majd kaját a spájzban Cimpika!*

*Feszt sít-fő, mos, vasal Cimpika!
Bármitlen (ncre-fincire
Gondja van! Takarít,
Tepsiket vakar itt –
Törölget, s rendet rak Cimpika!*

*Házass egérke Cimpika!
Megkéríti, hogy koszta lész-e?
„Sajtpalngot, disznót
Macskanyelvet, liazert
Kérsz-e még?” ...Tündéri Cimpika!”*

Igen

Nem

Egyéb:

22. Kérem, hogy a vers elolvasása után állapítsa meg, hogy Ön szerint az adott alkotás alkalmas-e arra, hogy a figyelmesség tulajdonságot a gyermekekkel érzékeltesse? *

Szabó T. Anna - Tatok tatok című kötetből a 'Cinege' című vers

*„Cin-cin, cinege!
De fekete a feje!
Szeme alatt fehér folt –
azt cicegi: „Elég volt!”*

*Két hosszú nap beletelt,
nem találók eledelt!
Ha te sem adsz egy magot,
harmadnapra megfagyok!”*

*„Jó, hogy ideríppenél!
Itt nem bíni a roppant iét.
Adok madáréleiséget,
és a kányta se les réged!”*

*Cin-cin, cinege!
De fekete a feje!
Sárga mellény alatta –
gömbölyödik pocakja.”*

Igen

23. A pályája során alkalmazott kortárs gyermekversek között találkozott-e az alábbi szituációkat és konfliktusokat feldolgozó versekkel? *

	Igen	Nem
Gyerekek közötti osztozkodás	☐	☐
Egymás csúfolása, kiközösítés	☐	☐
Idősek megsegítése	☐	☐
Beteg csoporttárs meglátogatása	☐	☐
Játék elvétele a másiktól	☐	☐
Emlékezés a régi csoporttársakra, akik iskolába mentek	☐	☐

24. Egy-egy verselési tevékenység (kötött és kötetlen foglalkozások, szabad tevékenységek) során milyen közvetítő eszközöket alkalmaz? Kérem, jelölje be a legtöbbször alkalmazott opció(k)it! Több válaszadás is lehetséges!

- Nem használok ilyeneket
- Könyvek, képeskönyvek
- Ujjbábok (textil, papír stb.)
- Árnybábok, ármyszínház
- Hangszerek
- Egyéb: _____

A következőekben Domonyi Zita által írt Kismackó című verset olvashatja. Kérem, a vers elolvasása után válaszoljon a feltett kérdésekre!

„Sziklás barlang előtt
Áll egy kicsi medve.
Pici, kócos, lomha,
Semmihez sincs kedve.
Biztos te is ismeresz
Sok olyan kis mackót,
Akinek a sors ad
Málna helyett vackort.

A málnásbokorról
Már ne is beszéljünk,
Annak adjunk hálát,
Ha nem ilyen a férjünk.
Nos, ez a kismackó
Ott áll a barlangnál,
Csak bámul előre,
Nem mozdul, stagnál.

Nem nagyon népszerű
Az erdő körében,
Ki épszerű, kerüli,
Nappal és sötétben,
Ő az, aki összeel,
Ha érik az áfonya,
Hogy másoknak ne jusson,
Lábait ráfonja.

Majd, mint akit éppen
Megcsipett a bolha,
Kiszaladt az útra,
Rémesen loholva.
Nem sok minden forog
Foveerű aváiban

Füge után vágyva
Tekereg egy kígyó,
Kismackó megkérdi:
„Hol van édes kígyó?”
„Itt balra kell menned
-mondta a kobra.
-Mehetünk együtt.”
Majd lefordult jobbra.

Kismackó aggódva
Nézett fel egy fára.
„Mindjárt öt óra van,
Ki terít teára?”
„Jópofa gyerek vagy
-nézett le a bagoly.
-Ez itt egy erdő,
nem pedig a Savoy.”

A patakhoz érve
Kismackó meglátja,
Almát mos a görény,
Rögtön megkívánja.
Habok közé magát
beveti a görény:
„Ha már választhatok,
Legyen inkább örvény.”

Hogy végre enni kapjon,
Az éhes medve,
Teljes testsúlyával,
Beült egy fészekbe.
„Most segítsél rajtunk,
Átvám Szent Habakuk!

*Majd, mint akit éppen
Megcsipett a bolha,
Kiszaladt az útra,
Rémesen loholva.
Nem sok minden forog
Egyszerű agyában.
Főleg gondolkodik
Italban, kajában.*

*Látja, hogy a réten
Valaki piknikel,
„Szia, koma – mondja,
-Enni kell, inni kell!”
„Ez meg hogy ismert meg?
-képedt el a róka.
-Azt hittem, elég lesz
Szeműveg, paróka.”*

*Hogy végre enni kapjon,
Az éhes medve,
Teljes testsúlyával,
Beült egy fészekbe.
„Most segítsél rajtunk,
Atyám, Szent Habakuk!
Hát ez nem normális!”
-kiáltott a kakukk.*

*Az est lassan leszállt,
És ő most is várja,
Hátha nyílik neki
Valaki kamrája.
Éjjél tájt hallja,
Hogy a tücsök cirtipel,
Abban reménykedik,
Kínálja zizivel.”*

25. Mit gondol, Ön bemutatná ezt a verset az óvodában? Kérem, indokolja meg, *
hogyméért igen, vagy méért nem!

Saját válasz

26. Milyen eszközökkel próbálná felhívni a gyermekek figyelmét erre a versre? *
Hogymé tudná motiválni őket?

Saját válasz

27. Milyen kérdéseket tenné fel a gyermekeknek a vers felolvasása/előadása *
után, a játéktevékenység közben?

Saját válasz

28. Mivel tudná jellemezni a medve viselkedését a versben? Kérem, három *
jelzővel válaszoljon!

Saját válasz

29. Mivel tudná jellemezni a medvén kívüli szereplők (róka, kígyó, görény, kakukk) *
viselkedését összességében? Kérem, három jelzővel válaszoljon!

Saját válasz

30. Amennyiben a témával kapcsolatos megjegyzése véleménye és hozzáfűzni
valója lenne kérem ide rögzítse!

Saját válasz

Küldés

Űrlap tartalmának törlése

Google Űrlapokon soha ne adjon meg jelszavakat.

X. Nyilatkozatok

10.1. 1.számú nyilatkozat: Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

a szakdolgozat¹ nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve: TURBUCZ ANIKÓ

A Hallgató Neptun kódja: G4DKMX

A dolgozat címe: A KORTÁRS VERSEK ERKÖLCSI KÉRDÉSKÖRÉI ÉS A MEGJELENÉSE A FEJÉR
VÁRMEGYEI DUDÁKBAN

A megjelenés éve: 2024

A konzulens intézetének neve: NEVELÉSTUDOMÁNYI INTÉZET

A konzulens tanszékének a neve: ANYANYELVI ÉS GYERMEKKULTÚRA TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitóri rendszerében.

Kelt: 2024 év 04 hó 16 nap

Turbucz Anikó
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.
² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

10.2. 2.számú nyilatkozat: Konzulensi nyilatkozat

KONZULENSI NYILATKOZAT

TURBUCZ ANIKÓ (név) (hallgató Neptun azonosítója) G4DKMX
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Kaposvár, 2024. április 18.

belső konzulens

Dr. Vörös Klára Ilona egyetemi docens
MATE Kaposvári Campus
Neveléstudományi Intézet
Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék